

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Факультет № 6

Кафедра цивільного права та процесу

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

ДО СЕМІНАРСЬКИХ (ПРАКТИЧНИХ) ЗАНЯТЬ

з навчальної дисципліни «Сучасні проблеми сімейного права»

обов'язкових компонент

освітньої програми другого (магістерського) рівня вищої освіти

081 Право (правозастосування)

Харків (Вінниця) 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від 25.08.2023 № 7

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри цивільного права та процесу (протокол від 23.08.2023 № 8)

Розробник:

1. Доцент кафедри цивільного права та процесу, кандидат юрид. наук, доцент
Ходєєва Наталія Вадимівна

Рецензенти:

1. Завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент Зайцев Олексій Леонідович.
2. Професор кафедри цивільного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук, професор Борисова Валентина Іванівна.

**1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами
(денна форма навчання)**

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекцій	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Тема № 1 Сімейне право: проблеми теорії та практики	8	1	1			6	залік
Тема № 2 Сімейні правовідносини	8	1	1			6	
Тема № 3 Здійснення сімейних прав та інтересів	10	1	1	2		6	
Тема № 4. Захист сімейних прав та інтересів	10	1	1	2		6	
Тема № 5. Договірні засади регулювання сімейних відносин	12	1	1	4		6	
Тема № 6. Проблемні питання особистих немайнових відносин між членами сім’ї	12	1	1	4		6	
Тема № 7. Проблемні питання майнових відносин членів сім’ї	14	2	2	4		6	
Тема № 8. Форми влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування: теоретичні та практичні проблеми	16	2	2	4		8	
Всього за семестр № 1:	90	10	10	20		50	

(заочна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекцій	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Тема № 1 Сімейне право: проблеми теорії та практики	10	0,5	0,5			9	екзамен
Тема № 2 Сімейні правовідносини	10	0,5	0,5			9	
Тема № 3 Здійснення сімейних прав та	11	0,5	0,5	1		9	

інтересів							
Тема № 4. Захист сімейних прав та інтересів	11	0,5	0,5	1		9	
Тема № 5. Договірні засади регулювання сімейних відносин	12	0,5	0,5	1		10	
Тема № 6. Проблемні питання особистих немайнових відносин між членами сім'ї	12	0,5	0,5	1		10	
Тема № 7. Проблемні питання майнових відносин членів сім'ї	12	0,5	0,5	1		10	
Тема № 8. Форми влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування: теоретичні та практичні проблеми	12	0,5	0,5	1		10	
Всього за семестр № 1:	90	4	4	6		76	

3. Методичні вказівки до семінарських (практичних) занять

Тема № 1. Сімейне право: проблеми теорії та практики

Семінарське заняття Сімейне право: проблеми теорії та практики

Навчальна мета заняття: засвоїти теоретичні положення щодо визначення місця сімейного права в системі права, засвоїти нормативний матеріал щодо визначення підстав створення сім'ї за сімейним законодавством України, ознайомитися з практикою застосування сімейно-правових норм у сфері регулювання фактичних шлюбних відносин.

Кількість годин:

денна форма навчання – 1 година;

заочна форма навчання – 0,5 години.

Навчальні питання:

1. Проблема визначення місця сімейного права в системі права.
2. Сім'я як об'єкт правової охорони.
3. Поняття «члена сім'ї» у законодавстві.
4. Підстави створення сім'ї.
5. Проблемні питання застосування сімейно-правових норм (оціночні поняття у сімейному праві, аналогія закону у сімейному праві, застосування до регулювання сімейних відносин Цивільного кодексу України тощо).

За темою № 1 передбачено веб-квест у формі вирішення практичного завдання

Веб квест розміщений на сайті

<https://classroom.google.com/w/Mzg1OTUyNTI3NzJa/t/all> (код курсу 1y2uii)

Методичні вказівки до кожного навчального питання теми

1. Проблема визначення місця сімейного права в системі права.

Питання про місце сімейного права в системі права України належить до числа найбільш дискусійних у сучасній доктрині права. Радянська правова доктрина вважала, що сімейне право, створюючи єдину і чітку систему, входить в якості складової самостійної галузі в загальну систему права. У сучасній доктрині приватного права склалося два основних підходи щодо місця сімейного права в системі права і, відповідно, щодо галузевої приналежності відносин, які виникають між членами сім'ї. Прихильники першого підходу (В. Ю. Євко, І. В. Жилінкова, Р. А. Майданик, М. М. Дякович та ін.) виходять з того, що сімейне право є підгалуззю цивільного права. Прихильники другого підходу (Т. В. Боднар, Л. В. Красицька, З. В. Ромовська, В. І. Труба, Ю. С. Червоний та ін.) вважають, що сімейне право є самостійною галуззю права.

2. Сім'я як об'єкт правової охорони.

Розглядаючи це питання, необхідно враховувати, що сім'я як явище є предметом дослідження багатьох суспільних наук: психології, соціології, педагогіки, юриспруденції тощо. У соціологічному розумінні традиційно сім'ю розглядають як союз осіб, заснований на шлюбі, спорідненні (або тільки спорідненні), прийнятті дітей на виховання, що характеризується спільністю життя, інтересів, взаємним піклуванням. Сім'я є й об'єктом правової охорони, причому положення про захист сімейних прав та інтересів передбачають як норми сімейного, цивільного права, так й норми адміністративного, кримінального права. Безперечно, найбільш ефективний механізм захисту сім'ї визначений сімейним законодавством України. Перш за все, варто зазначити, що сім'я не є суб'єктом сімейних правовідносин. Стаття 2 СК України, визначаючи коло учасників сімейних відносин, не визнає сім'ю суб'єктом сімейних правовідносин, перераховуючи окремих членів сім'ї в якості учасників сімейних правовідносин.

3. Поняття «члена сім'ї» у законодавстві.

Чинне законодавство України достатньо часто використовує таке поняття як член сім'ї, причому універсального визначення поняття «член сім'ї» не існує, є тлумачення цього поняття щодо окремих нормативно-правових актів. Стаття 63 Конституції України проголошує, що особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом. У Рішенні КС України у справі за конституційними поданнями Служби безпеки України, Державного комітету нафтової, газової та нафтопереробної промисловості України, Міністерства фінансів України щодо офіційного тлумачення положень пункту 6 статті 12 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», частин четвертої і п'ятої статті 22 Закону України «Про міліцію» та частини шостої статті 22 Закону України «Про пожежну безпеку» (справа про офіційне тлумачення терміна «член сім'ї») від 03.06.1999 р. № 5-

рп/99 зазначається, що у Конституції України терміни «сім'я», «члени сім'ї», «родичі», «сімейне життя», «утримання» тощо без визначення змісту вживаються неодноразово.

4. Підстави створення сім'ї.

Розглядаючи це питання, необхідно враховувати, що відповідно до ч. 4 ст. 3 СК України сім'я створюється на підставі шлюбу, кровного споріднення, усиновлення, а також на інших підставах, не заборонених законом і таких, що не суперечать моральним засадам суспільства. Щодо таких підстав створення сім'ї як шлюб, кровне споріднення, усиновлення дискусії не виникає. Вочевидь, проживання жінки та чоловіка, які не перебувають у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі, є підставою створення сім'ї за чинним СК України.

5. Проблемні питання застосування сімейно-правових норм (оціночні поняття у сімейному праві, аналогія закону у сімейному праві, застосування до регулювання сімейних відносин Цивільного кодексу України тощо).

Вивчаючи це питання, необхідно СК України насичений «каучуковими параграфами». Неодноразово зустрічається в СК України таке поняття, як «договір в інтересах сім'ї», зокрема ч. 3 ст. 61 СК України передбачає: якщо одним із подружжя укладено договір в інтересах сім'ї, то гроші, інше майно, в тому числі гонорар, виграш, які були одержані за цим договором, є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя. Згідно з ч. 4 ст. 65 СК України договір, укладений одним із подружжя в інтересах сім'ї, створює обов'язки для другого з подружжя, якщо майно, одержане за договором, використане в інтересах сім'ї. Згідно з ч. 1 ст. 10 СК України, якщо певні сімейні відносини не врегульовані СК України, іншими нормативно-правовими актами або домовленістю (договором) сторін, до них застосовуються норми СК України, які регулюють подібні відносини (аналогія закону).

Питання цільових виступів здобувачів вищої освіти для розкриття окремих проблем, явищ тощо:

1. Сімейне право та норми моралі.
2. Шлюб як підстава створення сім'ї.
3. Проживання жінки та чоловіка, які не перебувають у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі, як підстава створення сім'ї (фактичні шлюбні відносини).
4. Право особи на сім'ю.
5. Дія сімейного законодавства у часі.

Теми для рефератів, які відповідають темі заняття.

1. Місце сімейного права в системі права.
2. Аналогія закону у сімейному праві

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради*

України. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. *Офіційний вісник України*. 2002. № 7. Ст. 273.

3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. *Офіційний вісник України*. 2003. №11. Ст. 461.

4. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. №1618-IV. *Голос України*. 2004. № 89-91.

5. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477- IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 30. Ст. 260.

6. Про державну реєстрацію актів цивільного стану : Закон України від 1 липня 2010 р. № 2398-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 38. Ст. 509.

7. Актуальні питання прикладної цивілістики: сімейне, трудове, земельне та житлове право : наук.-практ. посіб. / О.В. Гетьманцев, О.В. Кіріяк, М.Б. Мельник та ін. Київ : Правова єдність, 2015. С. 570-588 с.

8. Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навчальний посібник / Сліпченко С. О., Синегубов О. В., Кройтор В. А. та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. 808 с

9. Красицька Л. В. Проблеми здійснення та захисту особистих та майнових прав батьків і дітей: монографія. Київ: Видавництво Ліра-К, 2015. 628 с.

10. Правова доктрина України : у 5 т. / Нац. акад. прав. наук України. Доктрина приватного права України. Т. 3. Харків: Право, 2013. 760 с.

11. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України : станом на 17 вересня 2020 року / О. Є. Аврамова [та ін.] ; за заг. ред. Д. В. Журавльова. - К. : Професіонал, 2020. - 519 с.

Тема № 2. Сімейні правовідносини

Семінарське заняття Сімейні правовідносини

Навчальна мета заняття: засвоїти теоретичні положення про сімейні правовідносини, проаналізувати СК України щодо представництва у сімейному праві, ознайомитися з практикою застосування сімейно-правових норм щодо правонаступництва у сімейному праві.

Кількість годин:

денна форма навчання – 1 година;

заочна форма навчання – 0,5 години.

Навчальні питання:

1. Поняття та загальна характеристика сімейних правовідносин.
2. Юридичні факти в сімейному праві: проблемні питання.
3. Суб'єкти сімейних правовідносин.
4. Представництво інтересів члена сім'ї.

Методичні вказівки до кожного навчального питання теми

1. Поняття та загальна характеристика сімейних правовідносин.

Вивчаючи питання, необхідно враховувати, що специфіка сімейних правовідносин обумовлена перевагою особистих немайнових відносин, залежністю правового регулювання відносин у сфері сім'ї від моральних засад суспільства, тягне й специфіку змісту сімейної правоздатності особи, що є самостійною правовою категорією і до змісту якої входить здатність особи мати сімейні особисті немайнові й майнові права та обов'язки, які не заборонені законом і не суперечать моральним засадам суспільства.

2. Юридичні факти в сімейному праві: проблемні питання.

Чітке визначення юридичних фактів, що тягнуть за собою виникнення сімейних правовідносин, має важливе значення. Н. С. Кузнецова справедливо наголошує на тому, що юридичні факти є дуже важливою складовою механізму цивільно-правового регулювання, оскільки саме через них здійснюється переведення загальнообов'язкових правил поведінки з нормативної площини у сферу конкретних суспільних відносин, саме вони «запускають» процес реалізації суб'єктивних прав та обов'язків, створюючи правовідносини. Саме на це треба звернути увагу при вивченні цього питання.

3. Суб'єкти сімейних правовідносин.

Грунтовне вчення про суб'єкти сімейних правовідносин було розроблено у радянській правовій доктрині Є. М. Ворожейкіним. Сучасні дослідження суб'єктів сімейних правовідносин (В. А. Ватрас) здійснюються в аспекті дослідження таких правових категорій, як сімейна правоздатність, сімейна дієздатність. Науковий інтерес становить не тільки визначення кола учасників сімейних правовідносин, а й розгляд сім'ї як об'єкта правової охорони.

4. Представництво інтересів члена сім'ї.

Представництво у сімейному праві тісно переплітається з представництвом у цивільному праві, оскільки мова йде про вчинення певних дій, які тягнуть правові наслідки, не особисто, а через представника. Відповідно до ч. 2 ст. 154 СК України батьки мають право звертатися до суду, органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадських організацій за захистом прав та інтересів дитини, а також непрацездатних сина, дочки як їх законні представники без спеціальних на те повноважень. У зв'язку з цим виникає питання про яких непрацездатних дітей йде мова? Частина 2 ст. 172 СК України передбачає, що повнолітні дочка, син мають право звернутися за захистом прав та інтересів непрацездатних, немічних батьків як їх законні представники, без спеціальних на те повноважень.

Питання цільових виступів здобувачів вищої освіти для розкриття окремих проблем, явищ тощо:

1. Співвідношення сімейних та цивільних правовідносин.
2. Сімейна правоздатність.
3. Сімейна дієздатність.
4. Процесуальне правонаступництво у сімейному праві.

Теми для рефератів, які відповідають темі заняття.

1. Сімейна правосуб'єктність.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. *Офіційний вісник України*. 2002. № 7. Ст. 273.
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. *Офіційний вісник України*. 2003. №11. Ст. 461.
4. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. №1618-IV. *Голос України*. 2004. № 89-91.
5. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477- IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 30. Ст. 260.
6. Про державну реєстрацію актів цивільного стану : Закон України від 1 липня 2010 р. № 2398-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 38. Ст. 509.
7. Актуальні питання прикладної цивілістики: сімейне, трудове, земельне та житлове право : наук.-практ. посіб. / О.В. Гетьманцев, О.В. Кіріяк, М.Б. Мельник та ін. Київ : Правова єдність, 2015. 448 с.
8. Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навчальний посібник / Сліпченко С. О., Синегубов О. В., Кройтор В. А. та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. 808 с
9. Красицька Л. В. Проблеми здійснення та захисту особистих та майнових прав батьків і дітей: монографія. Київ: Видавництво Ліра-К, 2015. С. 12-28.
10. Правова доктрина України : у 5 т. / Нац. акад. прав. наук України. Доктрина приватного права України. Т. 3. Харків: Право, 2013. 760 с.
11. Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. / редкол.: В.Я. Тацій (голова), О.В. Петришин, Ю.В. Баулін та ін. Цивільно-правові науки. Приватне право. Т. 3. 2008. 640 с.
12. Сімейний кодекс України: науково-практичний коментар / за ред. І. В. Жилінкової. Харків: Ксилон, 2008. 855 с.

Тема № 3. Здійснення сімейних прав та інтересів

Семінарське заняття Здійснення сімейних прав та інтересів

Навчальна мета заняття: засвоїти теоретичні положення щодо здійснення сімейних прав та інтересів, проаналізувати нормативно-правові акти щодо меж здійснення сімейних прав та інтересів, ознайомитися з практикою застосування законодавства щодо строків у сімейному праві.

Кількість годин:

денна форма навчання – 1 година;

заочна форма навчання – 0,5 години.

Навчальні питання:

1. Здійснення сімейних прав та виконання сімейних обов'язків.
2. Строки у сімейному праві.
3. Застосування позовної давності в сімейному праві.

Методичні вказівки до кожного навчального питання теми

1. Здійснення сімейних прав та виконання сімейних обов'язків.

Розглядаючи це питання, необхідно враховувати, що В.П. Грибанов наголошував, що будь-яке суб'єктивне право являє собою соціальну цінність лише остільки, оскільки його можна реалізувати, тобто скористуватися можливостями, які надаються даним суб'єктивним правом, для задоволення матеріальних і культурних потреб уповноваженої особи. Здійснення сімейних прав – це завжди певний динамічний процес. Здійснення сімейних прав – це реалізація суб'єктом сімейних правовідносин тих правомочностей, які складають зміст суб'єктивного сімейного права. Відповідно до ст. 14 СК України сімейні права є такими, що тісно пов'язані з особою, а тому не можуть бути передані іншій особі. Якщо дитина або особа, дієздатність якої обмежена, не може самотійно здійснювати свої права, ці права здійснюють батьки, опікун або самі ці особи за допомогою батьків чи піклувальника.

2. Строки у сімейному праві.

Розглядаючи питання строків у сімейному праві, доцільно визначитися з поняттям строків та термінів, провести класифікацію строків у сімейному праві, розглянути диспозитивні строки та імперативні строки у сімейному праві, строки здійснення і строки захисту сімейних прав та інтересів.

3. Застосування позовної давності в сімейному праві.

Розглядаючи це питання, необхідно пам'ятати, що за сімейним законодавством України позовна давність застосовується лише у чотирьох випадках: 1) до вимоги про поділ майна, заявленої після розірвання шлюбу, застосовується позовна давність у три роки. Позовна давність обчислюється від дня, коли один із співвласників дізнався або міг дізнатися про порушення свого права власності (ч. 2 ст. 72 СК України); до вимоги про визнання батьківства за позовом особи, яка вважає себе батьком дитини до чоловіка матері дитини застосовується позовна давність в один рік, яка починається від дня, коли особа дізналася або могла дізнатися про своє батьківство (ч. 2 ст. 129 СК України); до вимоги матері про внесення змін до актового запису про народження дитини

встановлюється позовна давність в один рік, яка починається від дня реєстрації народження дитини (ч. 3 ст. 138 СК України); до вимоги про визнання материнства встановлюється позовна давність в один рік, яка починається від дня, коли особа дізналася або могла дізнатися, що є матір'ю дитини (ч. 3 ст. 139 СК України).

Питання цільових виступів здобувачів вищої освіти для розкриття окремих проблем, явищ тощо:

1. Принципи та межі здійснення сімейних прав та інтересів.
2. Проблемні питання визначення та обчислення строків та термінів у сімейному праві.

Теми для рефератів, які відповідають темі заняття.

1. Правове становище неповнолітніх батьків.
2. Здійснення батьківських прав при окремому проживанні батьків.
3. Зловживання сімейними правами.
4. Обмеження сімейних прав.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. *Офіційний вісник України*. 2002. № 7. Ст. 273.
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. *Офіційний вісник України*. 2003. №11. Ст. 461.
4. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. №1618-IV. *Голос України*. 2004. № 89-91.
5. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477- IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 30. Ст. 260.
6. Про державну реєстрацію актів цивільного стану : Закон України від 1 липня 2010 р. № 2398-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 38. Ст. 509.
7. Актуальні питання прикладної цивілістики: сімейне, трудове, земельне та житлове право : наук.-практ. посіб. / О.В. Гетьманцев, О.В. Кіріяк, М.Б. Мельник та ін. Київ : Правова єдність, 2015. 448 с.
8. Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навчальний посібник / Сліпченко С. О., Синегубов О. В., Кройтор В. А. та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. С. 144-271.
9. Красицька Л. В. Проблеми здійснення та захисту особистих та майнових прав батьків і дітей: монографія. Київ: Видавництво Ліра-К, 2015. 628 с.
10. Правова доктрина України : у 5 т. / Нац. акад. прав. наук України. Доктрина приватного права України. Т. 3. Харків: Право, 2013. 760 с.
11. Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. / редкол.: В.Я. Тацій (голова), О.В. Петришин, Ю.В. Баулін та ін. Цивільно-правові науки.

Приватне право. Т. 3. 2008. 640 с.

12. Сімейний кодекс України: науково-практичний коментар / за ред. І. В. Жилінкової. Харків: Ксилон, 2008. С. 59-70.

Практичне заняття Здійснення сімейних прав та інтересів

Навчальна мета заняття: засвоїти теоретичні положення щодо здійснення сімейних прав та інтересів, проаналізувати нормативно-правові акти щодо меж здійснення сімейних прав та інтересів, ознайомитися з практикою застосування законодавства щодо строків у сімейному праві.

Кількість годин:

денна форма навчання – 2 години;

заочна форма навчання – 1 година.

Місце проведення: навчальна аудиторія (номер аудиторії визначається розкладом занять)

Навчальні питання:

1. Здійснення сімейних прав та виконання сімейних обов'язків.
2. Строки у сімейному праві.
3. Застосування позовної давності в сімейному праві.

Література, методичне та матеріально-технічне забезпечення занять

13. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

14. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. *Офіційний вісник України*. 2002. № 7. Ст. 273.

15. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. *Офіційний вісник України*. 2003. №11. Ст. 461.

16. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. №1618-IV. *Голос України*. 2004. № 89-91.

17. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477- IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 30. Ст. 260.

18. Про державну реєстрацію актів цивільного стану : Закон України від 1 липня 2010 р. № 2398-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 38. Ст. 509.

19. Актуальні питання прикладної цивілістики: сімейне, трудове, земельне та житлове право : наук.-практ. посіб. / О.В. Гетьманцев, О.В. Кіріяк, М.Б. Мельник та ін. Київ : Правова єдність, 2015. 448 с.

20. Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навчальний посібник / Сліпченко С. О., Синегубов О. В., Кройтор В. А. та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. С. 144-271.

21. Красицька Л. В. Проблеми здійснення та захисту особистих та майнових прав батьків і дітей: монографія. Київ: Видавництво Ліра-К, 2015. 628 с.

22. Правова доктрина України : у 5 т. / Нац. акад. прав. наук України. Доктрина приватного права України. Т. 3. Харків: Право, 2013. 760 с.

23. Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. / редкол.: В.Я. Тацій (голова), О.В. Петришин, Ю.В. Баулін та ін. Цивільно-правові науки. Приватне право. Т. 3. 2008. 640 с.

24. Сімейний кодекс України: науково-практичний коментар / за ред. І. В. Жилінкової. Харків: Ксилон, 2008. С. 59-70.

Завдання 3.1.

У серпні 2017 року О.К-к після повернення з довготривалого відрядження дізнався, що рік тому (у квітні 2016 р.) його дружина Галина продала без його згоди дачу, яка належала подружжю на праві спільної сумісної власності. Не погодившись із цим, О.К-к вимагав від дружини розірвання договору купівлі-продажу. Галина відмовилася і пояснила, що вимушена була продати дачу через матеріальні труднощі і у зв'язку з придбанням нового автомобіля. Вона також пояснила, що не змогла узгодити з чоловіком дане питання, оскільки він був відсутній. Крім того, отримані від продажу дачі гроші вже витрачені, що не дозволяє вирішувати питання про розірвання договору купівлі-продажу.

Переконавшись, що його вимоги марні, О.К-к у жовтні 2017 року звернувся до суду з позовом про визнання договору купівлі-продажу дачі недійсним. У судовому засіданні покупці вимагали припинити справу внаслідок пропуску строку позовної давності.

Які норми права слід застосовувати у наведеній ситуації? Чи поширюється позовна давність на вимоги, що витікають із сімейних відносин? Як слід вирішити справу?

Завдання 3.2.

У травні 2016 року Сергій К-ко одружився з Мар'яною Б-н і того ж місяця був призваний на дійсну строкову військову службу. Під час проходження служби у червні 2007 р. у нього було виявлено венеричне захворювання. Вважаючи, що він був інфікований дружиною, С.К-ко припинив з нею будь-яке спілкування, вирішивши розібратися з цим після повернення з армії.

Після повернення додому у травні 2017 р. С.К-ко достовірно встановив, що венеричною хворобою його дійсно заразила дружина, яка знала про свою хворобу ще до укладення шлюбу, але нічого про це не сказала нареченому.

У зв'язку з цим С.К-ко звернувся до суду з позовом про визнання шлюбу недійсним.

У судовому засіданні відповідачка, не заперечуючи факту зараження, вказала, що С.К-ком пропущено строк позовної давності.

Яке рішення має прийняти суд? З якого моменту у таких випадках обчислюється строк позовної давності? Чи можливе і якщо так, то у яких випадках можливі призупинення, переривання та поновлення строків позовної давності?

Завдання 3.3.

Після розлучення Ольга М-ко більш як 5 років не ставила питання про стягнення з колишнього чоловіка Віктора аліментів на утримання їхньої малолітньої дочки, оскільки мала високооплачувану роботу і не потребувала матеріальної допомоги. Однак, у 2017 році, після ліквідації організації, в якій вона працювала, О.М-ко стала безробітною і попросила колишнього чоловіка виплачувати їй 500грн. на утримання дитини.

В.М-ко протягом декількох місяців під різними приводами ухилявся від вирішення цього питання, а згодом прямо відмовився укласти договір про виплату аліментів у добровільному порядку. На заяву колишньої дружини звернутися до суду він також не відреагував, заявивши, що їй необхідно було подати відповідну позовну заяву протягом року після розлучення, а тепер вона не буде розглянута у зв'язку із пропуском строків позовної давності.

Проаналізуйте наведену ситуацію. Чи пропущені у даній ситуації строки позовної давності?

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття. У вступній частині заняття визначаються мета та послідовність його проведення, а також надаються викладачем роз'яснення з питань, що викликають складнощі щодо їх правильного засвоєння.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

1. Здійснення сімейних прав та виконання сімейних обов'язків.

Здійснення сімейних прав – це завжди певний динамічний процес. Здійснення сімейних прав – це реалізація суб'єктом сімейних правовідносин тих правомочностей, які складають зміст суб'єктивного сімейного права. Відповідно до ст. 14 СК України сімейні права є такими, що тісно пов'язані з особою, а тому не можуть бути передані іншій особі. Якщо дитина або особа, дієздатність якої обмежена, не може самостійно здійснювати свої права, ці права здійснюють батьки, опікун або самі ці особи за допомогою батьків чи піклувальника.

З метою вироблення вміння практичного використання даного теоретичного матеріалу вимагається вирішення одного із завдань, відповівши на питання, сформульовані в такому завданні (номер завдання визначається викладачем). Завдання виконуються письмово в окремому зошиті. Засобами контролю здобутих практичних навичок є перевірка правильності оформлення письмового виконання завдання та усна аргументація здобувача вищої освіти щодо обраного вмотивованого напрямку вирішення.

2. Строки у сімейному праві.

Доцільно визначитися з поняттям строків та термінів.

Провести класифікацію строків у сімейному праві, розглянути диспозитивні строки та імперативні строки у сімейному праві, строки здійснення і строки захисту сімейних прав та інтересів. Завдання виконується

письмово в окремому зошиті. Засобами контролю здобутих практичних навичок є перевірка правильності оформлення письмового виконання завдання та усна аргументація здобувача вищої освіти щодо обраного вмотивованого напрямку вирішення.

3. Застосування позовної давності в сімейному праві.

Необхідно пам'ятати, що за сімейним законодавством України позовна давність застосовується лише у чотирьох випадках: 1) до вимоги про поділ майна, заявленої після розірвання шлюбу, застосовується позовна давність у три роки. Позовна давність обчислюється від дня, коли один із співвласників дізнався або міг дізнатися про порушення свого права власності (ч. 2 ст. 72 СК України); до вимоги про визнання батьківства за позовом особи, яка вважає себе батьком дитини до чоловіка матері дитини застосовується позовна давність в один рік, яка починається від дня, коли особа дізналася або могла дізнатися про своє батьківство (ч. 2 ст. 129 СК України); до вимоги матері про внесення змін до актового запису про народження дитини встановлюється позовна давність в один рік, яка починається від дня реєстрації народження дитини (ч. 3 ст. 138 СК України); до вимоги про визнання материнства встановлюється позовна давність в один рік, яка починається від дня, коли особа дізналася або могла дізнатися, що є матір'ю дитини (ч. 3 ст. 139 СК України). З метою вироблення вміння практичного використання даного теоретичного матеріалу вимагається вирішення одного із завдань, відповівши на питання, сформульовані в такому завданні (номер завдання визначається викладачем). Завдання виконуються письмово в окремому зошиті. Засобами контролю здобутих практичних навичок є перевірка правильності оформлення письмового виконання завдання та усна аргументація здобувача вищої освіти щодо обраного вмотивованого напрямку вирішення.

III. Порядок проведення заключної частини заняття. У заключній частині заняття резюмуються дидактичні наслідки його проведення, надаються відповіді на проблемні питання та формулюються завдання на наступні практичні заняття.

Тема № 4. Захист сімейних прав та інтересів

Семінарське заняття Захист сімейних прав та інтересів

Навчальна мета заняття: засвоїти теоретичні положення щодо захисту сімейних прав та інтересів, засвоїти нормативний матеріал щодо форм та способів захисту сімейних прав та інтересів, ознайомитися з практикою застосування сімейно-правових норм щодо застосування способів захисту сімейних прав та інтересів.

Кількість годин:

денна форма навчання – 1 година;

заочна форма навчання – 0,5 години.

Навчальні питання:

1. Загальні положення про захист та охорону сімейних прав та інтересів.
2. Способи захисту сімейних прав та інтересів.
3. Сімейно-правова відповідальність.
4. Форми захисту сімейних прав та інтересів.
5. Судовий захист сімейних прав та інтересів. Адміністративний захист сімейних прав та інтересів.

Методичні вказівки до кожного навчального питання теми

1. Загальні положення про захист та охорону сімейних прав та інтересів.

Вивчаючи питання, доцільно враховувати, що З. В. Ромовська розрізняє два рівні правової охорони. На першому вона полягає в урегулюванні певних суспільних відносин, тобто у вкладанні їх у таку, що відповідає їхньому змісту, правову оболонку. Об'єктом правової охорони тут виступають саме суспільні відносини. У цьому сенсі правова охорона тотожна правовому урегулюванню, що здійснюється законом. На другому рівні об'єктом правової охорони виступають уже конкретні суб'єктивні права конкретних учасників правовідношення. Необхідність такої охорони виникає одночасно з виникненням самого права. Отже, можливість захисту суб'єктивного права і конкретне здійснення такого є одним із засобів правової охорони.

2. Способи захисту сімейних прав та інтересів.

Особливий акцент український законодавець робить на тому, що суд застосовує способи захисту, які встановлені законом або домовленістю (договором) сторін (абз. 1 ч. 2 ст. 18 СК України). Згідно з абз. 2 ч. 2 ст. 16 ЦК України: суд може захистити цивільне право або інтерес іншим способом, що встановлений договором або законом чи судом у визначених законом випадках.

3. Сімейно-правова відповідальність.

Питання щодо існування сімейно-правової відповідальності як самостійного виду юридичної відповідальності є достатньо спірним у доктрині права. Г. К. Матвеев визнавав, що сімейно-правова відповідальність не співпадає з іншими видами юридичної відповідальності, зокрема, з цивільною (наприклад, за завдання шкоди дітьми), з адміністративною (наприклад, за порушення закону про загальну обов'язкову освіту дітей або за доведення їх до стану сп'яніння), з кримінальною (наприклад, за залучення неповнолітніх дітей у пияцтво), а також з моральною відповідальністю членів сім'ї один перед іншим. З поняттям відповідальності у сімейному праві тісно пов'язане правове поняття «санкція». СК України закріплює санкції – заходи відповідальності, які передбачають як немайнові позбавлення (наприклад, позбавлення батьківських прав, відібрання дитини від батьків без позбавлення їх батьківських прав, позбавлення усиновлювача батьківських прав), так й додаткові майнові обтяження для правопорушника (відшкодування матеріальної шкоди, відшкодування моральної шкоди, стягнення неустойки (пені) тощо).

4. Форми захисту сімейних прав та інтересів.

У доктрині приватного права склалися наступні підходи до форм захисту сімейних прав та інтересів. Форма захисту суб'єктивних прав – це комплекс внутрішньо узгоджених організаційних заходів щодо захисту суб'єктивних прав і охоронюваних законом інтересів. Розрізняють дві основні форми захисту сімейних прав та інтересів – юрисдикційну та неюрисдикційну. Юрисдикційну форму захисту визначають як діяльність уповноважених державою органів щодо захисту сімейних прав та інтересів учасників сімейних відносин. Неюрисдикційну форму захисту (самозахист) розглядають як дії громадян і організацій із захисту прав та охоронюваних законом інтересів, які вчиняються ними самостійно, без звернення за допомогою до компетентних органів.

5. Судовий захист сімейних прав та інтересів. Адміністративний захист сімейних прав та інтересів.

Судовий захист як юрисдикційна форма захисту сімейних прав та інтересів – це діяльність суду із розгляду і вирішення справ щодо захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав чи інтересів, що виникають із сімейних відносин, яка здійснюється у порядку цивільного судочинства і спрямована на відновлення (визнання) порушених, невизнаних або оспорюваних сімейних прав та інтересів учасників сімейних правовідносин, усунення реальної загрози порушення сімейних прав та інтересів і вплив на правопорушника. Під адміністративною формою захисту порушених сімейних прав та інтересів слід розглядати діяльність усіх компетентних державних органів, крім суду, та органів місцевого самоврядування, спрямовану на відновлення порушених сімейних прав та інтересів, припинення правопорушення або усунення реальної загрози такого порушення та вплив на правопорушника.

Питання цільових виступів здобувачів вищої освіти для розкриття окремих проблем, явищ тощо:

1. Відшкодування моральної та майнової шкоди за сімейним законодавством України.
2. Санкції у сімейному праві.
3. Вчинення нотаріусом виконавчого напису за договором про сплату аліментів.
4. Самозахист сімейних прав.

Теми для рефератів, які відповідають темі заняття.

1. Способи самозахисту сімейних прав.
2. Функції органів опіки та піклування щодо захисту прав суб'єктів сімейних правовідносин.
3. Участь прокурора у захисті сімейних прав та інтересів.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. *Офіційний вісник України*. 2002. № 7. Ст. 273.
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. *Офіційний вісник України*. 2003. №11. Ст. 461.
4. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. №1618-IV. *Голос України*. 2004. № 89-91.
5. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477- IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 30. Ст. 260.
6. Про державну реєстрацію актів цивільного стану : Закон України від 1 липня 2010 р. № 2398-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 38. Ст. 509.
7. Актуальні питання прикладної цивілістики: сімейне, трудове, земельне та житлове право : наук.-практ. посіб. / О.В. Гетьманцев, О.В. Кіріяк, М.Б. Мельник та ін. Київ : Правова єдність, 2015. 448 с.
8. Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навчальний посібник / Сліпченко С. О., Синегубов О. В., Кройтор В. А. та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. С.588-602.
9. Красицька Л. В. Проблеми здійснення та захисту особистих та майнових прав батьків і дітей: монографія. Київ: Видавництво Ліра-К, 2015. С. 359-435.
10. Правова доктрина України : у 5 т. / Нац. акад. прав. наук України. Доктрина приватного права України. Т. 3. Харків: Право, 2013. 760 с.
11. Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. / редкол.: В.Я. Тацій (голова), О.В. Петришин, Ю.В. Баулін та ін. Цивільно-правові науки. Приватне право. Т. 3. 2008. 640 с.
12. Сімейний кодекс України: науково-практичний коментар / за ред. І. В. Жилінкової. Харків: Ксилон, 2008. 855 с.

Практичне заняття Захист сімейних прав та інтересів

Навчальна мета заняття: засвоїти теоретичні положення щодо захисту сімейних прав та інтересів, засвоїти нормативний матеріал щодо форм та способів захисту сімейних прав та інтересів, ознайомитися з практикою застосування сімейно-правових норм щодо застосування способів захисту сімейних прав та інтересів.

Кількість годин:

денна форма навчання – 2 години;
заочна форма навчання – 1 година.

Місце проведення: навчальна аудиторія (номер аудиторії визначається розкладом занять)

Навчальні питання:

1. Загальні положення про захист та охорону сімейних прав та інтересів.
2. Способи захисту сімейних прав та інтересів.
3. Сімейно-правова відповідальність.

4. Форми захисту сімейних прав та інтересів.

5. Судовий захист сімейних прав та інтересів. Адміністративний захист сімейних прав та інтересів.

Література

13. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

14. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. *Офіційний вісник України*. 2002. № 7. Ст. 273.

15. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. *Офіційний вісник України*. 2003. №11. Ст. 461.

16. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. №1618-IV. *Голос України*. 2004. № 89-91.

17. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477- IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 30. Ст. 260.

18. Про державну реєстрацію актів цивільного стану : Закон України від 1 липня 2010 р. № 2398-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 38. Ст. 509.

19. Актуальні питання прикладної цивілістики: сімейне, трудове, земельне та житлове право : наук.-практ. посіб. / О.В. Гетьманцев, О.В. Кіріяк, М.Б. Мельник та ін. Київ : Правова єдність, 2015. 448 с.

20. Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навчальний посібник / Сліпченко С. О., Синегубов О. В., Кройтор В. А. та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. С.588-602.

21. Красицька Л. В. Проблеми здійснення та захисту особистих та майнових прав батьків і дітей: монографія. Київ: Видавництво Ліра-К, 2015. С. 359-435.

22. Правова доктрина України : у 5 т. / Нац. акад. прав. наук України. Доктрина приватного права України. Т. 3. Харків: Право, 2013. 760 с.

23. Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. / редкол.: В.Я. Тацій (голова), О.В. Петришин, Ю.В. Баулін та ін. Цивільно-правові науки. Приватне право. Т. 3. 2008. 640 с.

24. Сімейний кодекс України: науково-практичний коментар / за ред. І. В. Жилінкової. Харків: Ксилон, 2008. 855 с.

Завдання №4.1

Радіоаматор Занін на даху багатоповерхівки встановив радіоантену, внаслідок чого у сусідів з'явилися перешкоди у прийманні телевізійних та радіосигналів. Вони звернулись до Заніна з вимогою демонтувати радіоантену, на що той відповів, що вона змонтована з дозволу ЖЕК, про що він подавав туди заяву, на якій було накладено позитивну резолюцію.

Тоді ініціативна група вирішила своїми силами демонтувати радіоантену. Під час її демонтажу від ураження струмом загинув Костін. Крім цього, була пошкоджена гідроізоляція даху, внаслідок чого під час дощу було залито квартиру Степанова. Останній звернувся із заявою в ЖЕК про негайний ремонт

даху і відшкодування йому завданого збитку. На те йому порадили звернутися до безпосередніх винуватців, тобто осіб, які при демонтажі антени пошкодили дах. Багатоквартирний будинок перебуває у власності його мешканців, а ЖЕК здійснює лише його обслуговування. Коштів на ремонт даху в нього нема.

Учасники ініціативної групи, до яких звернувся Занін з вимогою про відшкодування збитку, завданого демонтажем його радіоантени та поломкою радіопередавача й Степанов, який вимагав відшкодування збитків, завданих пошкодженням його квартири, відповіли, що вони здійснювали своє право на самозахист у встановлених законом межах. Навпаки, на їх думку, в усьому винен Занін, який не встановив таблички про велику напругу і загрозу життю та з порушенням технічних правил встановив потужну радіоантену.

Яким чином і якими способами підлягають захисту порушені права та інтереси учасників наведених правовідносин?

Завдання №4.2

Проаналізуйте наведені ситуації:

а) при поданні заяви на раціоналізаторську пропозицію майстер цеху Дмитрієв, який остаточно готував всі необхідні для заяви матеріали, виключив зі складу його співавторів технолога цеху Мещерякова, як таку, що відмовилася зробити розрахунки ефективності поданої пропозиції. Остання, переглянувши матеріали клопотання і пересвідчившись, що її розрахунки включені в опис раціоналізаторської пропозиції, звернулась у відділ раціоналізаторства і винахідництва про включення її до складу співавторів;

б) ДАІ Комінтернівського району м. Харкова в січні 2007 року зареєстровано ряд дорожньо-транспортних пригод:

- автомашиною ДП «Поліс» під управлінням Мещерякова, який знаходився в стані алкогольного сп'яніння, збито неповнолітню Давиденко, в результаті чого вона стала інвалідом;

- у результаті зіткнення автомашини ДП «Завод ім. Малишева» і трактора ВАТ «ХЗТД» обом транспортним засобам заподіяна шкода, а також був зупинений рух по вул. Морозова на дві години, внаслідок чого ВАТ «ХЗТД» було завдано збитки;

в) за договором між МП «Сервіс» і тарним заводом, останній зобов'язувався виготовити з лісу замовника 100 тис. ящиків для овочів і фруктів. Оскільки ліс від постачальників прибув невчасно, за другим договором тарний завод продав МП «Сервіс» 60 тис. ящиків. Після прибуття лісу тарний завод використав його для виготовлення бочкотари, а від виконання першого договору відмовився;

г) Климова здала у ломбард килим. В результаті пожежі в ломбарді килим згорів;

д) за договором охорони між РВВС і Дорошенко квартира останнього була взята під охорону. Під час відсутності господаря з квартири було викрадено гроші, відеоапаратуру, одяг;

е) через прорив на газопроводі високого тиску згоріло кілька квартир у розташованих поруч із місцем аварії будинках, повністю зруйновані будинки Жаворенко і Кузнецова;

є) до дільничного інспектора міліції звернулась Хомко із заявою, що її сусіди Гунтер залили водою квартиру, в результаті чого необхідно провести ремонт кухні і коридору. Інспектор у прийнятті заяви відмовив.

Визначіть порядок і способи захисту цивільних прав у наведених вище ситуаціях.

Завдання №4.3

Мешканці квартир багатоповерхового будинку подали позовну заяву до суду з позовом до сусіда Грекова про заборону проведення ремонту в його квартирі. На думку позивачів, сусід не має права в житловому будинку використовувати гучне професійне обладнання. Шум від ремонту не дає можливості заснути немовляті, ремонтний пил викликає загострення захворювання легень у інваліда, біля під'їзду висипаний пісок, який заважає припарковувати машини. Всі сусіди побоюються, що реконструкція несучих стін може загрожувати будинку в цілому. І взагалі, розпочинати ремонт в багатоквартирному будинку необхідно після письмової згоди всіх співвласників квартир та дозволу органу місцевого самоврядування.

Як треба вирішити спір? Яким чином Греков повинен захистити своє право на проведення ремонту у власній квартирі.

Завдання №4.4

Мешканець сільської місцевості Воронов подав позовну заяву до суду з вимогами до Іванова про відшкодування витрат на лікування і компенсацію моральної шкоди. Воронов вказував, що він вже давно хворіє на алергію, через що навіть був змушений переселитися з міста в село. Одного разу, коли він вийшов на город, втратив свідомість і був госпіталізований. Як з'ясувалось, напередодні його сусід обробив свою ділянку з картоплею отрутохімікатами, що і викликало загострення захворювання. Іванов відшкодовувати збитки відмовився, оскільки препарат був сертифікований належним чином, він його придбав у магазині, і, якби він не обробив картоплю, взимку його дітям не було б чого їсти.

Винесіть мотивоване рішення. Чи зміниться рішення, якщо отрутохімікати вносились з порушенням технології?

Завдання №4.5

Приватний підприємець Карцев звернувся до суду з позовом про захист порушеного права власності і відшкодування завданих збитків. Як з'ясувалося, він торгує на авторинку запчастинами, які демонтувалися з транспортних засобів. 12 травня 2008 року Степанов у присутності двох працівників ОВС впізнав серед запчастин, якими торгує Карцев, марковане лобове скло, яке за словами Степанова було вкрадене з машини, що належить йому на праві власності. Скло, як заявив Степанов, йому потрібне негайно, і він його забирає в порядку самозахисту. Карцева працівники примусили проїхати в районне відділення ОВС, де ознайомили з такими матеріалами: заявою про викрадення скла, документом, що посвідчувало маркування скла. Карцев вважав, що він правомірно придбав скло у невідомого і став його повноправним власником і вилучати у нього скло ніхто не мав права.

Як слід вирішати справу? Яку участь приймають ОВС при захисті цивільних прав?

Завдання №4.6

Василенко звернувся до Адміністрації Президента України про визнання недійсним акта сільської ради про відмову в наданні йому в оренду ставку. Як було вказано у заяві, після проведення конкурсу ставок був переданий в оренду зятю голови сільради, який мешкає в місті, працює державним службовцем і лише інколи приїздить у село.

В прийнятті заяви було відмовлено, оскільки Василенко не використав судового засобу захисту свого порушеного права.

Як слід вирішити спір? Чи правомірною є відмова в прийнятті заяви?

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття. У вступній частині заняття визначаються мета та послідовність його проведення, а також надаються викладачем роз'яснення з питань, що викликають складнощі щодо їх правильного засвоєння.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

1. Загальні положення про захист та охорону сімейних прав та інтересів.

Вивчаючи питання, доцільно враховувати, що З. В. Ромовська розрізняє два рівні правової охорони. На першому вона полягає в урегулюванні певних суспільних відносин, тобто у вкладанні їх у таку, що відповідає їхньому змісту, правову оболонку. Об'єктом правової охорони тут виступають саме суспільні відносини. У цьому сенсі правова охорона тотожна правовому урегулюванню, що здійснюється законом. На другому рівні об'єктом правової охорони виступають уже конкретні суб'єктивні права конкретних учасників правовідношення. Необхідність такої охорони виникає одночасно з виникненням самого права. Отже, можливість захисту суб'єктивного права і конкретне здійснення такого є одним із засобів правової охорони.

З метою вироблення вміння практичного використання даного теоретичного матеріалу вимагається вирішення одного із завдань, відповівши на питання, сформульовані в такому завданні (номер завдання визначається викладачем). Завдання виконуються письмово в окремому зошиті. Засобами контролю здобутих практичних навичок є перевірка правильності оформлення письмового виконання завдання та усна аргументація здобувача вищої освіти щодо обраного вмотивованого напрямку вирішення.

2. Способи захисту сімейних прав та інтересів.

Особливий акцент український законодавець робить на тому, що суд застосовує способи захисту, які встановлені законом або домовленістю (договором) сторін (абз. 1 ч. 2 ст. 18 СК України). Згідно з абз. 2 ч. 2 ст. 16 ЦК України: суд може захистити цивільне право або інтерес іншим способом, що встановлений договором або законом чи судом у визначених законом випадках.

З метою вироблення вміння практичного використання даного теоретичного матеріалу вимагається вирішення одного із завдань, відповівши на питання, сформульовані в такому завданні (номер завдання визначається

викладачем). Завдання виконуються письмово в окремому зошиті. Засобами контролю здобутих практичних навичок є перевірка правильності оформлення письмового виконання завдання та усна аргументація здобувача вищої освіти щодо обраного вмотивованого напрямку вирішення.

3. Сімейно-правова відповідальність.

Питання щодо існування сімейно-правової відповідальності як самостійного виду юридичної відповідальності є достатньо спірним у доктрині права. Г. К. Матвеев визнавав, що сімейно-правова відповідальність не співпадає з іншими видами юридичної відповідальності, зокрема, з цивільною (наприклад, за завдання шкоди дітьми), з адміністративною (наприклад, за порушення закону про загальну обов'язкову освіту дітей або за доведення їх до стану сп'яніння), з кримінальною (наприклад, за залучення неповнолітніх дітей у пияцтво), а також з моральною відповідальністю членів сім'ї один перед іншим. З поняттям відповідальності у сімейному праві тісно пов'язане правове поняття «санкція». СК України закріплює санкції – заходи відповідальності, які передбачають як немайнові позбавлення (наприклад, позбавлення батьківських прав, відібрання дитини від батьків без позбавлення їх батьківських прав, позбавлення усиновлювача батьківських прав), так й додаткові майнові обтяження для правопорушника (відшкодування матеріальної шкоди, відшкодування моральної шкоди, стягнення неустойки (пені) тощо).

З метою вироблення вміння практичного використання даного теоретичного матеріалу вимагається вирішення одного із завдань, відповівши на питання, сформульовані в такому завданні (номер завдання визначається викладачем). Завдання виконуються письмово в окремому зошиті. Засобами контролю здобутих практичних навичок є перевірка правильності оформлення письмового виконання завдання та усна аргументація здобувача вищої освіти щодо обраного вмотивованого напрямку вирішення.

4. Форми захисту сімейних прав та інтересів.

У доктрині приватного права склалися наступні підходи до форм захисту сімейних прав та інтересів. Форма захисту суб'єктивних прав – це комплекс внутрішньо узгоджених організаційних заходів щодо захисту суб'єктивних прав і охоронюваних законом інтересів. Розрізняють дві основні форми захисту сімейних прав та інтересів – юрисдикційну та неюрисдикційну. Юрисдикційну форму захисту визначають як діяльність уповноважених державою органів щодо захисту сімейних прав та інтересів учасників сімейних відносин. Неюрисдикційну форму захисту (самозахист) розглядають як дії громадян і організацій із захисту прав та охоронюваних законом інтересів, які вчиняються ними самостійно, без звернення за допомогою до компетентних органів.

З метою вироблення вміння практичного використання даного теоретичного матеріалу вимагається вирішення одного із завдань, відповівши на питання, сформульовані в такому завданні (номер завдання визначається викладачем). Завдання виконуються письмово в окремому зошиті. Засобами контролю здобутих практичних навичок є перевірка правильності оформлення письмового виконання завдання та усна аргументація здобувача вищої освіти щодо обраного вмотивованого напрямку вирішення.

5. Судовий захист сімейних прав та інтересів. Адміністративний захист сімейних прав та інтересів.

Судовий захист як юрисдикційна форма захисту сімейних прав та інтересів – це діяльність суду із розгляду і вирішення справ щодо захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав чи інтересів, що виникають із сімейних відносин, яка здійснюється у порядку цивільного судочинства і спрямована на відновлення (визнання) порушених, невизнаних або оспорюваних сімейних прав та інтересів учасників сімейних правовідносин, усунення реальної загрози порушення сімейних прав та інтересів і вплив на правопорушника. Під адміністративною формою захисту порушених сімейних прав та інтересів слід розглядати діяльність усіх компетентних державних органів, крім суду, та органів місцевого самоврядування, спрямовану на відновлення порушених сімейних прав та інтересів, припинення правопорушення або усунення реальної загрози такого порушення та вплив на правопорушника.

З метою вироблення вміння практичного використання даного теоретичного матеріалу вимагається вирішення одного із завдань, відповівши на питання, сформульовані в такому завданні (номер завдання визначається викладачем). Завдання виконуються письмово в окремому зошиті. Засобами контролю здобутих практичних навичок є перевірка правильності оформлення письмового виконання завдання та усна аргументація здобувача вищої освіти щодо обраного вмотивованого напрямку вирішення.

III. Порядок проведення заключної частини заняття. У заключній частині заняття резюмуються дидактичні наслідки його проведення, надаються відповіді на проблемні питання та формулюються завдання на наступні практичні заняття.

Тема № 5. Договірні засади регулювання сімейних відносин

Семінарське заняття Договірні засади регулювання сімейних відносин

Навчальна мета заняття: засвоїти теоретичні положення щодо договірних засад регулювання сімейних відносин, засвоїти нормативний матеріал щодо договірного регулювання особистих немайнових та майнових відносин членів сім'ї, ознайомитися з практикою застосування сімейно-правових норм у сфері договірного регулювання сімейних відносин.

Кількість годин:

денна форма навчання – 2 години;

заочна форма навчання – 0,5 години.

Навчальні питання:

1. Загальні положення про регулювання сімейних відносин за домовленістю (договором) сторін.
2. Проблемні питання договірного регулювання особистих немайнових відносин між членами сім'ї.
3. Проблемні питання договірного регулювання майнових відносин членів

сім'ї.

Методичні вказівки до кожного навчального питання теми

1. Загальні положення про регулювання сімейних відносин за домовленістю (договором) сторін.

Чинний Сімейний кодекс України значно розширив диспозитивні засади сімейно-правового регулювання суспільних відносин, встановивши в ст. 9 СК України особливості регулювання сімейних відносин за домовленістю (договором) сторін. Договірне регулювання сімейних відносин було предметом дослідження багатьох українських правників, зокрема, І. В. Жилінкової, О. В. Розгон, З. В. Ромовської, О. А. Явор та інших.

2. Проблемні питання договірного регулювання особистих немайнових відносин між членами сім'ї.

Вивчаючи це питання, доцільно враховувати, що стаття 9 СК України передбачає, що подружжя, батьки дитини, батьки та діти, інші члени сім'ї та родичі, відносини між якими регулює СК України, можуть врегулювати свої відносини за домовленістю (договором), якщо це не суперечить вимогам СК України, інших законів та моральним засадам суспільства. Особи, які проживають однією сім'єю, а також родичі за походженням, відносини яких не врегульовані СК України, можуть врегулювати свої сімейні (родинні) відносини за договором, який має бути укладений у письмовій формі. Такий договір є обов'язковим до виконання, якщо він не суперечить вимогам СК України, інших законів України та моральним засадам суспільства.

3. Проблемні питання договірного регулювання майнових відносин членів сім'ї.

Одним із видів договорів у сімейному праві є договори між подружжям. Договірний режим припускає, що права і обов'язки подружжя по відношенню до їх спільного і особистого майна, а також питання їх відповідальності по боргам визначаються самим подружжям шляхом складання договорів між ними. При виникненні спору між сторонами, він також розглядається на основі діючого законодавства, однак майнові права, обов'язки подружжя і обсяг їх відповідальності визначається з урахуванням договорів, укладених сторонами. Стаття 64 СК містить загальне правило про те, що дружина та чоловік мають право на укладення між собою усіх договорів, які не заборонені законом, щодо як спільного, так і роздільного майна.

Питання цільових виступів здобувачів вищої освіти для розкриття окремих проблем, явищ тощо:

1. Обмеження договірного регулювання сімейних відносин.
2. Класифікація договорів у сімейному праві.

Теми для рефератів, які відповідають темі заняття.

1. Договори між подружжям у сімейному праві.

2. Проблеми укладення, розірвання шлюбного договору.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. *Офіційний вісник України*. 2002. № 7. Ст. 273.
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. *Офіційний вісник України*. 2003. №11. Ст. 461.
4. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. №1618-IV. *Голос України*. 2004. № 89-91.
5. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477- IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 30. Ст. 260.
6. Про державну реєстрацію актів цивільного стану : Закон України від 1 липня 2010 р. № 2398-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 38. Ст. 509.
7. Актуальні питання прикладної цивілістики: сімейне, трудове, земельне та житлове право : наук.-практ. посіб. / О.В. Гетьманцев, О.В. Кіріяк, М.Б. Мельник та ін. Київ : Правова єдність, 2015. 448 с.
8. Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навчальний посібник / Сліпченко С. О., Синегубов О. В., Кройтор В. А. та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. 808 с
9. Красицька Л. В. Проблеми здійснення та захисту особистих та майнових прав батьків і дітей: монографія. Київ: Видавництво Ліра-К, 2015. 628 с.
10. Правова доктрина України : у 5 т. / Нац. акад. прав. наук України. Доктрина приватного права України. Т. 3. Харків: Право, 2013. 760 с.
11. Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. / редкол.: В.Я. Тацій (голова), О.В. Петришин, Ю.В. Баулін та ін. Цивільно-правові науки. Приватне право. Т. 3. 2008. 640 с.
12. Сімейний кодекс України: науково-практичний коментар / за ред. І. В. Жилінкової. Харків: Ксилон, 2008. С. 44-48.

Практичне заняття Договірні засади регулювання сімейних відносин

Навчальна мета заняття: набути практичні навички та засвоїти теоретичні положення щодо договірних засад регулювання сімейних відносин, засвоїти нормативний матеріал щодо договірного регулювання особистих немайнових та майнових відносин членів сім'ї, ознайомитися з практикою застосування сімейно-правових норм у сфері договірного регулювання сімейних відносин.

Кількість годин:

денна форма навчання – 4 години;
заочна форма навчання – 1 година.

Місце проведення: навчальна аудиторія (номер аудиторії визначається розкладом занять)

Навчальні питання:

1. Загальні положення про регулювання сімейних відносин за домовленістю (договором) сторін.
2. Проблемні питання договірного регулювання особистих немайнових відносин між членами сім'ї.
3. Проблемні питання договірного регулювання майнових відносин членів сім'ї.

Література

13. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
14. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. *Офіційний вісник України*. 2002. № 7. Ст. 273.
15. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. *Офіційний вісник України*. 2003. №11. Ст. 461.
16. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. №1618-IV. *Голос України*. 2004. № 89-91.
17. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477- IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 30. Ст. 260.
18. Про державну реєстрацію актів цивільного стану : Закон України від 1 липня 2010 р. № 2398-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 38. Ст. 509.
19. Актуальні питання прикладної цивілістики: сімейне, трудове, земельне та житлове право : наук.-практ. посіб. / О.В. Гетьманцев, О.В. Кіріяк, М.Б. Мельник та ін. Київ : Правова єдність, 2015. 448 с.
20. Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навчальний посібник / Сліпченко С. О., Синегубов О. В., Кройтор В. А. та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. 808 с
21. Красицька Л. В. Проблеми здійснення та захисту особистих та майнових прав батьків і дітей: монографія. Київ: Видавництво Ліра-К, 2015. 628 с.
22. Правова доктрина України : у 5 т. / Нац. акад. прав. наук України. Доктрина приватного права України. Т. 3. Харків: Право, 2013. 760 с.
23. Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. / редкол.: В.Я. Тацій (голова), О.В. Петришин, Ю.В. Баулін та ін. Цивільно-правові науки. Приватне право. Т. 3. 2008. 640 с.
24. Сімейний кодекс України: науково-практичний коментар / за ред. І. В. Жилінкової. Харків: Ксилон, 2008. С. 44-48.

Завдання 5.1.

Л-кий і А-ко до вступу в шлюб уклали шлюбний договір, за яким у разі розірвання шлюбу автомобіль залишиться власністю дружини, а будинок на

присадибній ділянці – власністю чоловіка. У період шлюбу чоловік взяв позику в банку під заставу будинку для цілей підприємницької діяльності, але в строк повернути її не зміг. Гроші, отримані ним від підприємницької діяльності, витрачалися на потреби родини. Банк вимагає через суд повернення грошей або передачі будинку. До початку судового розгляду справи будинок згорів, а шлюб подружжя був розірваний в органах державної реєстрації актів цивільного стану. А-ко зібрала все цінне спільно нажите майно і розмістила його в одній кімнаті їх не приватизованої квартири, де і поселилася. В іншій кімнаті, де залишилися малоцінні речі, оселився колишній чоловік.

Чи може банк вимагати в судовому порядку розірвання шлюбного договору у зв'язку з істотною зміненою обставин, що виникла через знищення будинку, і звернути стягнення на автомобіль дружини? Чи може банк звернути стягнення на майно боржника, набуте під час шлюбу, після розлучення? Чи має значення, що гроші, зароблені чоловіком від підприємницької діяльності, витрачалися на спільні потреби?

Завдання 5.2.

Вже немолоді П-ко і С-ка зареєстрували шлюб, який у кожного з них був не першим і були діти. Вони уклали шлюбний договір, в тексті якого обумовили: а) взаємну турботу один про одного і догляд у разі тяжкої хвороби і гідне поховання на випадок смерті, вказавши суми витрат для цієї мети; б) встановили, що дошлюбне майно кожного з подружжя є особистою приватною власністю кожного з них.

Чи дотримані умови укладення шлюбного договору, передбачені законом? Які вимоги до форми та порядку укладення шлюбного договору? Чи можна змінити умови шлюбного договору?

Завдання 5.3.

Колишнє подружжя І-ків звернулися до нотаріуса з проханням посвідчити досягнуту між ними угоду, згідно з якою вони взаємно відмовляються від пред'явлення один одному будь-яких вимог щодо утримання малолітніх дітей; чоловік зобов'язується не вимагати поділу спільно нажитого майна, а дружина – не вступати в новий шлюб до досягнення дітьми повноліття.

Нотаріус відмовився засвідчити таку угоду.

Чи правий нотаріус?

Завдання 5.4.

У 2016 році між колишнім подружжям Т-вих було укладено нотаріально посвідчений договір про виплату Антоном Т-вим аліментів на утримання колишньої дружини Ганни у розмірі 800 грн. щомісяця.

Ця сума утримувалася адміністрацією фірми, на якій працював А. Т-в і регулярно перераховувалася Ганні. На той час заробітна плата Антона складала 2500 – 3500 грн. на місяць.

Наприкінці 2017 року у зв'язку з фінансовою кризою заробіток А.Т-ва значно зменшився і складав 1560 грн. і сума щомісячних утримань із заробітку

стала перевищувати 50%. На цій підставі А. Т-в запропонував Ганні зменшити суму аліментів до 600 грн. і внести відповідні зміни до договору. Г. Т-ва цю пропозицію відхилила.

А. Т-в звернувся до суду з вимогою про зміну договору про виплату аліментів.

Як слід вирішити спір? Чи може сума утримань із заробітної плати за договором про виплату аліментів перевищувати 50% заробітку?

Завдання 5.5.

Після весілля чоловік заявив, що в сім'ї його батьків не прийнято чоловікові займатися пранням, прибиранням і іншою домашньою роботою, це – є обов'язком дружини. Дружина, у свою чергу, зауважила, що в сім'ї її батьків теж були свої традиції: чоловік зобов'язаний повністю забезпечувати родину, у той час як вона сама займає відповідальну посаду і заробляє набагато більше чоловіка, а тому у них повинна бути рівноправність хоча б на кухні.

Чи можливо за законом врегулювати цей спір? Чи передбачено законом поділ обов'язків, що стали предметом спору в цій сім'ї?

Завдання 5.6.

М-в за згодою дружини склав шлюбний договір, за яким більша частина спільного майна, у разі розірвання шлюбу, передавалася йому. Через деякий час дружина захворіла і стала інвалідом 1 групи внаслідок психічного розладу, а чоловік був призначений опікуном. Надалі за заявою чоловіка шлюб був розірваний в органах державної реєстрації актів цивільного стану. Родичі дружини зажадали від колишнього чоловіка розділити спільне майно порівну, від чого той відмовився, пред'явивши шлюбний договір.

Чи правомірні дії органу державної реєстрації актів цивільного стану, який розірвав шлюб М-вих за заявою одного лише чоловіка, не запитавши згоди дружини? Чи може шлюбний договір, укладений подружжям до хвороби одного з них, бути визнаний недійсним у суді? Чи має значення в даній ситуації та обставина, що дружина не була у встановленому законом порядку визнана недієздатною? Коли припиняється дія шлюбного договору, в якому закріплено режим роздільного майна у разі розлучення? Чи можуть родичі подружжя через суд зажадати поділу майна порівну?

Завдання 5.7.

Подружжя М-ків – Олександр та Наталія, проживши у шлюбі 28 років, уклали шлюбний договір, у одному з пунктів якого було встановлено, що чоловік зобов'язується протягом року скласти заповіт на користь сина Микити, позбавивши права на спадщину свою дочку від першого шлюбу Надію.

Через 7 місяців такий заповіт було складено, а ще через 5 місяців О.М-к помер.

Надія М-к звернулася до суду з проханням визнати заповіт її батька недійсним, оскільки він був укладений не з його власної волі, а згідно з умовами шлюбного договору.

Проаналізуйте наведену ситуацію. Яке рішення має прийняти суд?

Завдання 5.8.

П-в неодноразово наполягав на отриманні його дружиною П-вою вищої юридичної освіти, обіцяючи їй за це купити норкову шубу та автомобіль. П-ва погодилася на прохання чоловіка, але запропонувала укласти шлюбний договір, в якому передбачити, що у разі отримання нею диплому бакалавра права чоловік придбає їй шубу, а при отриманні диплому магістра – автомобіль.

Чи обґрунтовані пропозиції П-вої? Чи може шлюбний договір укладатися з відкладальною умовою?

Завдання 5.9.

Подружжя А-ків мали будинок за містом, дві автомашини і інше цінне майно. Чоловік займався бізнесом, який називають «навколокримінальним». Побоюючись можливих претензій партнерів по бізнесу, чоловік запропонував дружині без розірвання шлюбу розділити майно. Право власності на будинок вирішили зареєструвати лише на дружину, їй же за договором дарування переходила велика частина найбільш цінного майна. Однак виникли певні сумніви у виборі способу юридичного оформлення задуманого.

Яку консультацію ви їм дасте? Чи можуть чоловік і жінка, не розірвуючи шлюбу, розділити своє майно? У чому відмінність шлюбного договору і майнового договору подружжя?

Завдання 5.10.

Після розлучення Галина та Олександр Т-ки уклали нотаріально посвідчений договір про сплату аліментів на утримання їхнього малолітнього сина, згідно з яким О. Т-к мав сплачувати 800 грн. щомісяця.

Через декілька місяців О. Б-на – мати Галини випадково дізналася, що її колишній зять змінив місце роботи і щомісяця отримує заробітну плату біля 5000 грн.. У зв'язку з цим О.Б-на порекомендувала Галині вимагати від колишнього чоловіка збільшення розміру аліментів на сина. Однак Галина відмовилася від цього, заявивши, що її цілком влаштовує сума аліментів, які вона отримує.

О. Б-на звернулася до органу опіки та піклування з проханням звернутися до суду з вимогою про визнання договору про сплату аліментів недійсним, оскільки на її думку цей договір погіршує становище онука, адже за рішення суду на його утримання стягувалася б значно більша сума.

Проаналізуйте ситуацію, що склалася. Яке рішення має прийняти орган опіки та піклування? Чи може суд визнати договір між батьками про сплати аліментів на дитину недійсним?

Завдання 5.11.

Після розлучення Юлія та Георгій Ш-ки уклали нотаріально посвідчений договір про сплату аліментів на утримання їхніх малолітніх дітей, згідно з яким Г. Ш-ко мав сплачувати 1800 грн. щомісяця. Через рік донька Ш-ків важко захворіла і їй стала необхідна операція у Росії вартістю 50000 грн.

Юлія звернулася до суду з позовом до колишнього чоловіка про додаткове стягнення з нього половини вартості операції, оскільки добровільно надати цю суму відповідач відмовився.

Чи може Г. Ш-ко бути залучений до участі у додаткових витратах на дитину у судовому порядку? Чи зміниться рішення суду, якщо Г. Ш-ко сплачує аліменти за рішенням суду?

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття. У вступній частині заняття визначаються мета та послідовність його проведення, а також надаються викладачем роз'яснення з питань, що викликають складнощі щодо їх правильного засвоєння.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

1. Загальні положення про регулювання сімейних відносин за домовленістю (договором) сторін.

Чинний Сімейний кодекс України значно розширив диспозитивні засади сімейно-правового регулювання суспільних відносин, встановивши в ст. 9 СК України особливості регулювання сімейних відносин за домовленістю (договором) сторін. Договірне регулювання сімейних відносин було предметом дослідження багатьох українських правників, зокрема, І. В. Жилінкової, О. В. Розгон, З. В. Ромовської, О. А. Явор та інших. З метою вироблення вміння практичного використання даного теоретичного матеріалу вимагається вирішення одного із завдань, відповівши на питання, сформульовані в такому завданні (номер завдання визначається викладачем). Завдання виконуються письмово в окремому зошиті. Засобами контролю здобутих практичних навичок є перевірка правильності оформлення письмового виконання завдання та усна аргументація здобувача вищої освіти щодо обраного вмотивованого напрямку вирішення.

2. Проблемні питання договірної регулювання особистих немайнових відносин між членами сім'ї.

Вивчаючи це питання, доцільно враховувати, що стаття 9 СК України передбачає, що подружжя, батьки дитини, батьки та діти, інші члени сім'ї та родичі, відносини між якими регулює СК України, можуть врегулювати свої відносини за домовленістю (договором), якщо це не суперечить вимогам СК України, інших законів та моральним засадам суспільства. Особи, які проживають однією сім'єю, а також родичі за походженням, відносини яких не врегульовані СК України, можуть врегулювати свої сімейні (родинні) відносини за договором, який має бути укладений у письмовій формі. Такий договір є обов'язковим до виконання, якщо він не суперечить вимогам СК України, інших законів України та моральним засадам суспільства. З метою вироблення вміння практичного використання даного теоретичного матеріалу вимагається вирішення одного із завдань, відповівши на питання, сформульовані в такому завданні (номер завдання визначається викладачем). Завдання виконуються

письмово в окремому зошиті. Засобами контролю здобутих практичних навичок є перевірка правильності оформлення письмового виконання завдання та усна аргументація здобувача вищої освіти щодо обраного вмотивованого напрямку вирішення.

3. Проблемні питання договірної регулювання майнових відносин членів сім'ї.

Одним із видів договорів у сімейному праві є договори між подружжям. Договірний режим припускає, що права і обов'язки подружжя по відношенню до їх спільного і особистого майна, а також питання їх відповідальності по боргам визначаються самим подружжям шляхом складання договорів між ними. При виникненні спору між сторонами, він також розглядається на основі діючого законодавства, однак майнові права, обов'язки подружжя і обсяг їх відповідальності визначається з урахуванням договорів, укладених сторонами. Стаття 64 СК містить загальне правило про те, що дружина та чоловік мають право на укладення між собою усіх договорів, які не заборонені законом, щодо як спільного, так і роздільного майна.

З метою вироблення вміння практичного використання даного теоретичного матеріалу вимагається вирішення одного із завдань, відповівши на питання, сформульовані в такому завданні (номер завдання визначається викладачем). Завдання виконуються письмово в окремому зошиті. Засобами контролю здобутих практичних навичок є перевірка правильності оформлення письмового виконання завдання та усна аргументація здобувача вищої освіти щодо обраного вмотивованого напрямку вирішення.

III. Порядок проведення заключної частини заняття. У заключній частині заняття резюмуються дидактичні наслідки його проведення, надаються відповіді на проблемні питання та формулюються завдання на наступні практичні заняття.

Тема № 6. Проблемні питання особистих немайнових відносин між членами сім'ї

Семінарське заняття Проблемні питання особистих немайнових відносин між членами сім'ї

Навчальна мета заняття: засвоїти теоретичні положення щодо видів особистих немайнових відносин між членами сім'ї, засвоїти нормативний матеріал щодо визначення походження дитини від батьків, ознайомитися з практикою застосування сімейно-правових норм щодо вирішення спорів, пов'язаних з вихованням та місцем проживання дітей, позбавленням батьківських прав.

Кількість годин:

денна форма навчання – 2 години;

заочна форма навчання – 0,5 години.

Навчальні питання:

1. Особисті немайнові права та обов'язки подружжя.
2. Проблемні питання визначення походження дитини від батьків.
3. Оспорювання батьківства.
4. Вирішення спорів, пов'язаних з вихованням та місцем проживання дітей.
5. Проблемні питання позбавлення батьківських прав та відібрання дитини від батьків без позбавлення їх батьківських прав.

Методичні вказівки до кожного навчального питання теми

1. Особисті немайнові права та обов'язки подружжя.

Оскільки відносини між подружжям мають, насамперед, глибоко особистий характер, то й правовому регулюванню особистих немайнових відносин у сімейному праві надається велике значення. Загальними засадами регулювання особистих немайнових відносин між подружжям згідно ст. 7 СК України є те, що правове регулювання здійснюється з урахуванням права на таємницю особистого життя подружжя, права кожного з них на особисту свободу та недопустимість свавільного втручання будь-кого у їх сімейне життя, відсутності привілеїв чи обмежень кожного із подружжя за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, етнічного та соціального походження, місця проживання, за мовними та іншими ознаками. Сімейний кодекс України дещо розширив коло особистих немайнових правовідносин подружжя, порівняно з діючим до 1 січня 2004 року КпШС України.

2. Проблемні питання визначення походження дитини від батьків.

Правовою підставою виникнення батьківських правовідносин між дитиною та її батьками є юридичний склад, який складається з двох юридичних фактів: 1) народження дитини; 2) державної реєстрації народження дитини в органах державної реєстрації актів цивільного стану. Частина 1 ст. 122 СК України закріплює презумпцію шлюбного походження дитини, яка складається з презумпції материнства дружини та презумпції батьківства чоловіка. Відповідно до презумпції батьківства, сформульованої ще римськими юристами, – *pater is est quem nuptiae demonstrant* – батьком дитини вважається той, хто перебуває у шлюбі з матір'ю. Проблемні питання визначення походження дитини, народженої поза шлюбом, досліджувалися в роботах І. В. Жилінкової, Л. В. Красицької, З. В. Ромовської та інших правників.

3. Оспорювання батьківства.

Оспорити батьківство мають право особа, яка записана батьком дитини в Книзі реєстрації народжень (ст. 136 СК), - шляхом пред'явлення позову про виключення відомостей про неї як батька з актового запису про народження дитини, а також жінка, котра народила дитину в шлюбі (ст. 138 СК), - звернувшись із позовом про виключення із цього запису відомостей про її чоловіка як батька дитини. Відповідно до п.10 постанови Пленуму Верховного Суду України від 15 травня 2006 року № 3 «Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів» у судовому порядку батьківство може бути

оспоровано як у випадках, коли в Книзі реєстрації народжень батьками дитини записано осіб, які перебували у шлюбі між собою (статті 122, 124 СК), так і тоді, коли при реєстрації народження дитини її батьком на підставі спільної заяви батьків записано особу, яка не перебувала у шлюбі з матір'ю дитини (стаття 126 СК).

4. Рівність прав та обов'язків матері і батька щодо дитини як елемент гендерної рівності. Вирішення спорів, пов'язаних з вихованням та місцем проживання дітей.

При вивченні цього питання доцільно звернути увагу, що мати, батько мають рівні права та обов'язки щодо дитини, незалежно від того, чи перебували вони у шлюбі між собою. Розглядаючи спори, пов'язані з вихованням та місцем проживання дітей, доцільно проаналізувати положення статей 157-162 СК України. У контексті рівності прав матері і батька щодо дитини необхідно проаналізувати положення Декларації прав дитини, прийнятої Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1959 р., принцип 6 якої передбачає, що дитина для повного і гармонійного розвитку її особистості потребує любові і розуміння. Вона повинна, коли це можливе, рости на піклуванні і під відповідальністю своїх батьків і у всякому випадку в атмосфері любові та моральної і матеріальної забезпеченості; малолітня дитина не повинна, крім тих випадків, коли є виняткові обставини, бути розлучена зі своєю матір'ю.

5. Проблемні питання позбавлення батьківських прав та відібрання дитини від батьків без позбавлення їх батьківських прав.

При розкритті цього питання доцільно проаналізувати підстави позбавлення батьківських прав, передбачені ст. 164 СК України. Відповідно до ст. 164 СК України мати, батько можуть бути позбавлені судом батьківських прав, якщо вона, він: 1) не забрали дитину з пологового будинку або з іншого закладу охорони здоров'я без поважної причини і протягом шести місяців не виявляли щодо неї батьківського піклування; 2) ухиляються від виконання своїх обов'язків по вихованню дитини; 3) жорстоко поведуться з дитиною; 4) є хронічними алкоголіками або наркоманами; 5) вдаються до будь-яких видів експлуатації дитини, примушують її до жебракування та бродяжництва; 6) засуджені за вчинення умисного злочину щодо дитини. Необхідно звернути увагу, що несплата аліментів не є підставою для позбавлення батьківських прав.

Питання цільових виступів здобувачів вищої освіти для розкриття окремих проблем, явищ тощо:

1. Проблеми сурогатного материнства.
2. Зміна прізвища, імені, по батькові дитини.
3. Цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей.

Теми для рефератів, які відповідають темі заняття.

1. Переважні права у сімейному праві.
2. Визначення місця проживання малолітньої дитини.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. *Офіційний вісник України*. 2002. № 7. Ст. 273.
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. *Офіційний вісник України*. 2003. №11. Ст. 461.
4. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. №1618-IV. *Голос України*. 2004. № 89-91.
5. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477- IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 30. Ст. 260.
6. Про державну реєстрацію актів цивільного стану : Закон України від 1 липня 2010 р. № 2398-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 38. Ст. 509.
7. Актуальні питання прикладної цивілістики: сімейне, трудове, земельне та житлове право : наук.-практ. посіб. / О.В. Гетьманцев, О.В. Кіріяк, М.Б. Мельник та ін. Київ : Правова єдність, 2015. 448 с.
8. Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навчальний посібник / Сліпченко С. О., Синегубов О. В., Кройтор В. А. та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. С. 602-808 с
9. Красицька Л. В. Проблеми здійснення та захисту особистих та майнових прав батьків і дітей: монографія. Київ: Видавництво Ліра-К, 2015. 628 с.
10. Правова доктрина України : у 5 т. / Нац. акад. прав. наук України. Доктрина приватного права України. Т. 3. Харків: Право, 2013. 760 с.
11. Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. / редкол.: В.Я. Тацій (голова), О.В. Петришин, Ю.В. Баулін та ін. Цивільно-правові науки. Приватне право. Т. 3. 2008. 640 с.
12. Сімейний кодекс України: науково-практичний коментар / за ред. І. В. Жилінкової. Харків: Ксилон, 2008. С. 145-175.

Практичне заняття Проблемні питання особистих немайнових відносин між членами сім'ї

Навчальна мета заняття: засвоїти теоретичні положення щодо видів особистих немайнових відносин між членами сім'ї, засвоїти нормативний матеріал щодо визначення походження дитини від батьків, ознайомитися з практикою застосування сімейно-правових норм щодо вирішення спорів, пов'язаних з вихованням та місцем проживання дітей, позбавленням батьківських прав.

Кількість годин:

денна форма навчання – 4 години;
заочна форма навчання – 1 година.

Місце проведення: навчальна аудиторія (номер аудиторії визначається розкладом занять)

Навчальні питання:

6. Особисті немайнові права та обов'язки подружжя.
7. Проблемні питання визначення походження дитини від батьків.
8. Оспорювання батьківства.
9. Вирішення спорів, пов'язаних з вихованням та місцем проживання дітей.
10. Проблемні питання позбавлення батьківських прав та відібрання дитини від батьків без позбавлення їх батьківських прав.

Література

13. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
14. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. *Офіційний вісник України*. 2002. № 7. Ст. 273.
15. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. *Офіційний вісник України*. 2003. №11. Ст. 461.
16. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. №1618-IV. *Голос України*. 2004. № 89-91.
17. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477- IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 30. Ст. 260.
18. Про державну реєстрацію актів цивільного стану : Закон України від 1 липня 2010 р. № 2398-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 38. Ст. 509.
19. Актуальні питання прикладної цивілістики: сімейне, трудове, земельне та житлове право : наук.-практ. посіб. / О.В. Гетьманцев, О.В. Кіріяк, М.Б. Мельник та ін. Київ : Правова єдність, 2015. 448 с.
20. Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навчальний посібник / Сліпченко С. О., Синегубов О. В., Кройтор В. А. та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. С. 602-808 с
21. Красицька Л. В. Проблеми здійснення та захисту особистих та майнових прав батьків і дітей: монографія. Київ: Видавництво Ліра-К, 2015. 628 с.
22. Правова доктрина України : у 5 т. / Нац. акад. прав. наук України. Доктрина приватного права України. Т. 3. Харків: Право, 2013. 760 с.
23. Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. / редкол.: В.Я. Тацій (голова), О.В. Петришин, Ю.В. Баулін та ін. Цивільно-правові науки. Приватне право. Т. 3. 2008. 640 с.
24. Сімейний кодекс України: науково-практичний коментар / за ред. І. В. Жилінкової. Харків: Ксилон, 2008. С. 145-175.

Завдання 6.1.

Х-в вирішив скористатися нагодою і при реєстрації шлюбу взяти прізвище дружини з метою приховати свою минулу судимість.

Чи можлива зміна прізвища у цьому випадку та якщо так - які наслідки вона матиме?

Завдання 6.2.

Актор Баригін-Амурський, вступаючи в шлюб, для більшої звучності, як йому здавалося, просив в органі державної реєстрації актів цивільного стану до його колишнього прізвища приєднати ще й прізвище дружини.

Чи буде задоволене його прохання?

Завдання 6.3.

Л.І-ва звернулася до суду з позовом до І.І-ва про відшкодування 10000 грн. моральної шкоди у зв'язку з позбавленням репродуктивної функції. У позовній заяві позивачка зазначила, що відповідач – її колишній чоловік – заподіяв їй тяжкі тілесні ушкодження, які викликали втрату репродуктивної функції на все життя. За цей злочин він був засуджений до семи років позбавлення волі.

Відповідач проти позову заперечував, оскільки, на його думку, він достатньо покараний за вчинене. Крім цього, у нього немає коштів на відшкодування шкоди, а позивачка працює старшим менеджером у великій фірмі і отримує заробітну плату у розмірі 5000 грн.

Як слід вирішити справу?

Завдання 6.4.

П-ва подала позов до свого чоловіка про розірвання шлюбу. В обґрунтування своїх позовних вимог позивачка зазначила, що її чоловік не бажає мати дітей, і тим самим позбавляє її права на материнство.

В судовому засіданні відповідач пояснив, що він не проти мати дітей, але вважає, що з народженням дитини їм слід зачекати, оскільки матеріальне становище їх сім'ї не дозволяє їм виховувати дитину. Позивачка навчається на третьому курсі педагогічного інституту, отримує невелику стипендію. Сам він працює слюсарем, його заробітку ледве вистачає на оплату житла, яке вони знімають та на утримання дружини.

Яке рішення повинен прийняти суд?

Завдання 6.5.

А-ва звернулася до суду з позовом до свого чоловіка Т-ба про встановлення режиму окремого проживання. Свої позовні вимоги позивачка мотивувала тим, що вони з чоловіком фактично припинили сімейні відносини, і хоча вони й проживають в одній квартирі, кожен з них має окремий бюджет і самостійно веде господарство.

Відповідач проти позову заперечував, зазначаючи, що шляхом подання цього позову дружина бажає виселити його з їх квартири.

Дайте юридичний аналіз наведеної ситуації.

Завдання 6.6.

При реєстрації шлюбу між В.К-ною та І.Б-ком подружжя отримали спільне прізвище Б-ко, і В. К стала В.Б-ко.

Однак через декілька днів після одруження В.Б-ко прийшла до органу державної реєстрації актів цивільного стану і стала просити повернути їй дошлюбне прізвище К-на, оскільки проти нового прізвища заперечують її діти від першого шлюбу 10 та 15 років.

Як слід вчинити працівникам органу державної реєстрації актів цивільного стану?

Завдання 6.7.

Подружня пара М-ких за медичними показами не могла мати дітей, тому вони визнали можливим подати оголошення в газету про пошуки сурогатної матері. Відгукнулася В-на, яка дала згоду на імплантацію їй ембріона з метою його виношування. Подружжя М-ких уклали з нею письмовий договір, за яким зобов'язалися прийняти дитину на виховання і після її народження виплатити В-ній значну суму, а також дбати про неї під час виношування плоду. Дитина народилася, і подружжя М-ких, передавши по розписці обумовлену суму, були записані батьками дитини. Через місяць, В-на зажадала доплату, погрожуючи в противному випадку звернутися до суду з метою відібрання дитини, визнання її матір'ю і стягнення аліментів з М-кого як з фактичного батька.

Чи законні дії подружжя М-ких? У якій формі М-кі повинні були дати згоду на імплантацію ембріона В-ній? Чи має будь-які батьківські права відносно народженої дитини сурогатна мати? Чи вправі «замовники» дитини в майбутньому від неї відмовитися, якщо їх, наприклад, щось не влаштує або дитина народилася з вадами? Чи надається правове значення факт біологічного походження дитини від донора? Як встановлюється батьківство та материнство щодо дітей у випадках застосування для народження допоміжних репродуктивних технологій? Чи має право дитина знати своїх генетичних батьків?

Завдання 6.8.

Н-ва народила дитину, не перебуваючи в зареєстрованому шлюбі, і попросила свого давнього друга І-ва зареєструвати її дитину як свою, пообіцявши, що для нього це не буде мати ніякого значення в майбутньому. І-в погодився з почуття симпатії і співчуття до подруги.

Чи може особа, яка добровільно визнала своє батьківство, але знала, що віна ним не є, згодом оспорити це батьківство? Якщо це можливо, то протягом якого строку давності? Які докази визнаються достатніми для встановлення батьківства в судовому порядку?

Завдання 6.9.

Після розірвання шлюбу подружжя А-вих їх 8-річний син залишився проживати з матір'ю. Батько хлопчика обіцяв брати участь у її вихованні, у міру можливості (він моряк) зустрічатися з сином, разом відпочивати і тощо. Бабуся і дідусь з боку батька дитини також були прив'язані до онука і важко переживали не тільки розлучення сина, а й неможливість часто бачитися з онуком. Спочатку сторони з розумінням ставилися до ситуації, що склався, і враховували інтереси дитини. Проте мати хлопчика уклала повторний шлюб. Не бажаючи зачіпати почуттів нового чоловіка появою колишніх родичів, мати дитини заборонила батькові дитини і його батькам спілкуватися з нею.

Які заходи можна застосувати до матері, яка протидіє спілкуванню? Куди слід звернутися батькові, бабі і діду дитини? Які особливості мають батьківські права і обов'язки? З якого віку у дитини виникає право на вираження своєї думки і чи впливає воно на врегулювання цього спору?

Завдання 6.10.

Малолітній Миколка знаходився на стаціонарному лікуванні в дитячій лікарні. Після закінчення курсу лікування його батьки були сповіщені, що дитину можна забирати додому, але мати хлопчика зателефонувала лікарю і сказала, що у неї немає постійного житла і роботи, тому забрати дитину вона не може.

Чи можливо в такому випадку позбавити матір батьківських прав? Яким чином оформляється відмова від дитини? Чи можливо в даній ситуації прийняття ще якого-небудь рішення, окрім позбавлення батьківських прав?

Завдання 6.11.

К-в на протязі трьох років (з 2014 по 2017 рік) приходив на квартиру А-вої. В червні 2017 року у неї народився син Данило. А-ва звернулася з позовом до суду про встановлення батьківства і стягнення аліментів з К-ва на утримання Данила. У позовній заяві позивачка вказала, що відповідач протягом трьох років приходив до неї додому, а також приходив декілька разів після народження сина, приділяв йому батьківську увагу (купав його, купував підгузки). К-в проти позову заперечував і пояснив, що всі ці роки був студентом, проживав у своїх батьків і знаходився на їх утриманні; спільне господарство з А-вою не вів, бо не отримував стипендію; в переписці з позивачкою не знаходився; в пологовий будинок не приходив і дитину своєю не визнавав. Після народження дитини дійсно був два рази у А-вої, тому що боявся її погроз повідомити батькам про народження дитини.

Як вирішити справу?

Завдання 6.12.

Малолітній Миколка знаходився на стаціонарному лікуванні в дитячій лікарні. Після закінчення курсу лікування його батьки були сповіщені, що дитину можна забирати додому, але мати хлопчика зателефонувала лікарю і сказала, що у неї немає постійного житла і роботи, тому забрати дитину вона не може.

Чи можливо в такому випадку позбавити матір батьківських прав? Яким чином оформляється відмова від дитини? Чи можливо в даній ситуації прийняття ще якого-небудь рішення, окрім позбавлення батьківських прав?

Завдання 6.13.

К-в на протязі трьох років (з 2014 по 2017 рік) приходив на квартиру А-вої. В червні 2017 року у неї народився син Данило. А-ва звернулася з позовом до суду про встановлення батьківства і стягнення аліментів з К-ва на утримання Данила. У позовній заяві позивачка вказала, що відповідач протягом трьох років приходив до неї додому, а також приходив декілька разів після народження

сина, приділяв йому батьківську увагу (купав його, купував підгузки). К-в проти позову заперечував і пояснив, що всі ці роки був студентом, проживав у своїх батьків і знаходився на їх утриманні; спільне господарство з А-вою не вів, бо не отримував стипендію; в переписці з позивачкою не знаходився; в пологовий будинок не приходив і дитину своєю не визнавав. Після народження дитини дійсно був два рази у А-вої, тому що боявся її погроз повідомити батькам про народження дитини.

Як вирішити справу?

Завдання 11.7.

Після розірвання шлюбу між К-ними їх чотирирічний син Роман залишився проживати з К-ною – матір'ю хлопчика. А-в – дід Романа – звернувся до суду з позовом до К-ної про усунення перешкод у спілкуванні з онуком та участі в його вихованні. У позовній заяві позивач вказав, що два місяці тому рішенням органу опіки та піклування йому було встановлено графік спілкування з онуком – кожен понеділок та четвер з 15 до 17 години поза місцем його проживання. Однак, відповідачка чинить йому перешкоди у спілкуванні з онуком.

Відповідачка проти позову заперечувала, пояснюючи, що хлопчик сам не хоче спілкуватися з дідом, до того ж саме у встановлений час дитина спить, тому вона відключає дзвоник і нікому не відчиняє двері.

Яке рішення повинен прийняти суд?

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття. У вступній частині заняття визначаються мета та послідовність його проведення, а також надаються викладачем роз'яснення з питань, що викликають складнощі щодо їх правильного засвоєння.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

1. Особисті немайнові права та обов'язки подружжя.

Оскільки відносини між подружжям мають, насамперед, глибоко особистий характер, то й правовому регулюванню особистих немайнових відносин у сімейному праві надається велике значення. Загальними засадами регулювання особистих немайнових відносин між подружжям згідно ст. 7 СК України є те, що правове регулювання здійснюється з урахуванням права на таємницю особистого життя подружжя, права кожного з них на особисту свободу та недопустимість свавільного втручання будь-кого у їх сімейне життя, відсутності привілеїв чи обмежень кожного із подружжя за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, етнічного та соціального походження, місця проживання, за мовними та іншими ознаками. Сімейний кодекс України дещо розширив коло особистих немайнових правовідносин подружжя, порівняно з діючим до 1 січня 2004 року КпШС України. З метою вироблення вміння практичного використання даного теоретичного матеріалу вимагається вирішення одного із завдань, відповівши на питання, сформульовані в такому завданні (номер завдання визначається

викладачем). Завдання виконуються письмово в окремому зошиті. Засобами контролю здобутих практичних навичок є перевірка правильності оформлення письмового виконання завдання та усна аргументація здобувача вищої освіти щодо обраного вмотивованого напрямку вирішення.

2. Проблемні питання визначення походження дитини від батьків.

Правовою підставою виникнення батьківських правовідносин між дитиною та її батьками є юридичний склад, який складається з двох юридичних фактів: 1) народження дитини; 2) державної реєстрації народження дитини в органах державної реєстрації актів цивільного стану. Частина 1 ст. 122 СК України закріплює презумпцію шлюбного походження дитини, яка складається з презумпції материнства дружини та презумпції батьківства чоловіка. Відповідно до презумпції батьківства, сформульованої ще римськими юристами, – *pater is est quem nuptiae demonstrant* – батьком дитини вважається той, хто перебуває у шлюбі з матір'ю. Проблемні питання визначення походження дитини, народженої поза шлюбом, досліджувалися в роботах І. В. Жилінкової, Л. В. Красицької, З. В. Ромовської та інших правників. З метою вироблення вміння практичного використання даного теоретичного матеріалу вимагається вирішення одного із завдань, відповівши на питання, сформульовані в такому завданні (номер завдання визначається викладачем). Завдання виконуються письмово в окремому зошиті. Засобами контролю здобутих практичних навичок є перевірка правильності оформлення письмового виконання завдання та усна аргументація здобувача вищої освіти щодо обраного вмотивованого напрямку вирішення.

3. Оспорювання батьківства.

Оспорити батьківство мають право особа, яка записана батьком дитини в Книзі реєстрації народжень (ст. 136 СК), - шляхом пред'явлення позову про виключення відомостей про неї як батька з актового запису про народження дитини, а також жінка, котра народила дитину в шлюбі (ст. 138 СК), - звернувшись із позовом про виключення із цього запису відомостей про її чоловіка як батька дитини. Відповідно до п.10 постанови Пленуму Верховного Суду України від 15 травня 2006 року № 3 «Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів» у судовому порядку батьківство може бути оспорено як у випадках, коли в Книзі реєстрації народжень батьками дитини записано осіб, які перебували у шлюбі між собою (статті 122, 124 СК), так і тоді, коли при реєстрації народження дитини її батьком на підставі спільної заяви батьків записано особу, яка не перебувала у шлюбі з матір'ю дитини (стаття 126 СК). З метою вироблення вміння практичного використання даного теоретичного матеріалу вимагається вирішення одного із завдань, відповівши на питання, сформульовані в такому завданні (номер завдання визначається викладачем). Завдання виконуються письмово в окремому зошиті. Засобами контролю здобутих практичних навичок є перевірка правильності оформлення письмового виконання завдання та усна аргументація здобувача вищої освіти щодо обраного вмотивованого напрямку вирішення.

4. Рівність прав та обов'язків матері і батька щодо дитини як елемент гендерної рівності. Вирішення спорів, пов'язаних з вихованням та місцем проживання дітей.

При вивченні цього питання доцільно звернути увагу, що мати, батько мають рівні права та обов'язки щодо дитини, незалежно від того, чи перебували вони у шлюбі між собою. Розглядаючи спори, пов'язані з вихованням та місцем проживання дітей, доцільно проаналізувати положення статей 157-162 СК України. У контексті рівності прав матері і батька щодо дитини необхідно проаналізувати положення Декларації прав дитини, прийнятої Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1959 р., принцип 6 якої передбачає, що дитина для повного і гармонійного розвитку її особистості потребує любові і розуміння. Вона повинна, коли це можливе, рости на піклуванні і під відповідальністю своїх батьків і у всякому випадку в атмосфері любові та моральної і матеріальної забезпеченості; малолітня дитина не повинна, крім тих випадків, коли є виняткові обставини, бути розлучена зі своєю матір'ю.

З метою вироблення вміння практичного використання даного теоретичного матеріалу вимагається вирішення одного із завдань, відповівши на питання, сформульовані в такому завданні (номер завдання визначається викладачем). Завдання виконуються письмово в окремому зошиті. Засобами контролю здобутих практичних навичок є перевірка правильності оформлення письмового виконання завдання та усна аргументація здобувача вищої освіти щодо обраного вмотивованого напрямку вирішення.

5. Проблемні питання позбавлення батьківських прав та відібрання дитини від батьків без позбавлення їх батьківських прав.

При розкритті цього питання доцільно проаналізувати підстави позбавлення батьківських прав, передбачені ст. 164 СК України. Відповідно до ст. 164 СК України мати, батько можуть бути позбавлені судом батьківських прав, якщо вона, він: 1) не забрали дитину з пологового будинку або з іншого закладу охорони здоров'я без поважної причини і протягом шести місяців не виявляли щодо неї батьківського піклування; 2) ухиляються від виконання своїх обов'язків по вихованню дитини; 3) жорстоко поведуться з дитиною; 4) є хронічними алкоголіками або наркоманами; 5) вдаються до будь-яких видів експлуатації дитини, примушують її до жебракування та бродяжництва; 6) засуджені за вчинення умисного злочину щодо дитини. Необхідно звернути увагу, що несплата аліментів не є підставою для позбавлення батьківських прав.

З метою вироблення вміння практичного використання даного теоретичного матеріалу вимагається вирішення одного із завдань, відповівши на питання, сформульовані в такому завданні (номер завдання визначається викладачем). Завдання виконуються письмово в окремому зошиті. Засобами контролю здобутих практичних навичок є перевірка правильності оформлення письмового виконання завдання та усна аргументація здобувача вищої освіти щодо обраного вмотивованого напрямку вирішення.

III. Порядок проведення заключної частини заняття. У заключній частині заняття резюмуються дидактичні наслідки його проведення, надаються відповіді на проблемні питання та формулюються завдання на наступні практичні

заняття.

Тема № 7. Проблемні питання майнових відносин членів сім'ї

Семінарське заняття Проблемні питання майнових відносин членів сім'ї

Навчальна мета заняття: засвоїти теоретичні положення щодо майнових відносин членів сім'ї, засвоїти нормативний матеріал щодо права особистої приватної власності дружини та чоловіка і права спільної сумісної власності подружжя, ознайомитися з практикою застосування сімейно-правових норм у сфері укладення батьками правочинів щодо майна дітей, стягнення аліментів на утримання одного з подружжя, дітей, інших членів сім'ї.

Кількість годин:

денна форма навчання – 2 години;

заочна форма навчання – 0,5 години.

Навчальні питання:

1. Право особистої приватної власності дружини та чоловіка.
2. Право спільної сумісної власності подружжя.
3. Спільна власність подружжя на житло за нормами СК та ЦК України.
4. Правовідносини батьків та дітей з приводу майна.
5. Проблемні питання утримання (аліментування) учасників сімейних правовідносин.

Методичні вказівки до кожного навчального питання теми

1. Право особистої приватної власності дружини та чоловіка.

Розглядаючи це питання, варто звернути увагу, що СК України істотно змінив підходи до правового регулювання відносин права особистої приватної власності дружини, чоловіка. Зокрема, згідно з ч.2 ст. 57 СК України особистою приватною власністю дружини та чоловіка є речі індивідуального користування, в тому числі коштовності, навіть тоді, коли вони були придбані за рахунок спільних коштів подружжя. В СК України не наводиться орієнтований перелік речей індивідуального користування. Введення в СК України нової норми про визнання особистою приватною власністю одного з подружжя майна, придбаного в період шлюбу, але за рахунок його особистих коштів заслуговує на підтримку, адже такий підхід до вирішення правової долі такого майна формувався в судовій практиці і поділявся в юридичній літературі.

2. Право спільної сумісної власності подружжя.

Вивчаючи це питання, варто виходити з того, що головним принципом прав подружжя на майно є принцип спільності всього того майна, яке набувається ними за час шлюбу. Відповідно до ст. 60 СК України майно, набуте подружжям за час шлюбу, належить дружині та чоловікові на праві спільної сумісної власності, незалежно від того, що один з них не мав з поважної

причини (навчання, ведення домашнього господарства, догляд за дітьми, хвороба тощо) самотійного заробітку (доходу).

3. Спільна власність подружжя на житло за нормами СК та ЦК України.

Розглядаючи це питання, доцільно враховувати, що Українська нотаріальна палата у березні 2011 р. звернулась з листом до Міністерства юстиції України щодо отримання роз'яснень з приводу змін, які були внесені до СК України відповідно до Закону України від 11.01.2011 р., який набув чинності 08.02.2011 р. Міністерство юстиції України у листі № 4208-0-33-11-31 від 19.06.1992 р. «Щодо реалізації положень Закону України «Про внесення зміни до статті 61 Кодексу щодо об'єктів права спільної сумісної власності подружжя» було надане роз'яснення, що нотаріус при посвідченні договорів відчуження майна, набутого одним із подружжя шляхом приватизації, обов'язково має залучати до справи згоду другого з подружжя на таке відчуження, незалежно від дати набрання чинності Законом України «Про внесення змін до статті 61 Кодексу щодо об'єктів права спільної сумісної власності подружжя». Аналогічне слід враховувати при видачі свідоцтва про право на спадщину на таке майно. Таким чином, нотаріальна практика йшла шляхом сприйняття майна, яке набуто одним з подружжя під час приватизації житла чи земельної ділянки як спільної сумісної власності, навіть, якщо приватизація була здійснена до 08.02.2011 р. Безумовно, внесені зміни до ст. 57 СК України змінили й підходи нотаріальної практики.

4. Правовідносини батьків та дітей з приводу майна.

Щодо майнових прав батьків і дітей, виділених за об'єктом правового регулювання права, необхідно зазначити, що СК України термін «майнові права» використовує, визначаючи права батьків малолітньої дитини в управлінні її майном, правові наслідки усиновлення тощо. Правова категорія «майнові права» є досить складною і неоднозначною. за СК України можна виділити такі види майнових прав батьків: право батьків на надання їм допомоги з боку дітей і повнолітніх дітей, право власності батьків на майно, право батьків на управління майном малолітньої дитини.

5. Проблемні питання утримання (аліментування) учасників сімейних правовідносин.

Аліментні правовідносини «пронизують» СК України, який визначає досить широке коло аліментнозобов'язаних осіб. Стаття 51 Конституції України проголошує, що батьки зобов'язані утримувати дітей до їх повноліття. Повнолітні діти зобов'язані піклуватися про своїх непрацездатних батьків. Варто зазначити, що обов'язок батьків утримувати дитину до повноліття не припиняється й у випадку, коли дитині, яка досягла шістнадцяти років, надається право на шлюб у порядку ст. 23 СК України. Широке коло аліментнозобов'язаних осіб визначено главою 22 СК України «Обов'язок по утриманню інших членів сім'ї та родичів». Зокрема, аліментнозобов'язаними особами є баба, дід щодо внуків; внуки, правнуки щодо баби, діда, прабаби,

прадіда; повнолітні брати та сестри щодо малолітніх, неповнолітніх, непрацездатних повнолітніх братів та сестер; мачуха, вітчим щодо падчерки, пасинка; фактичні вихователі щодо дитини, яка виховувалася у їх сім'ї; падчерка, пасинок щодо мачухи, вітчима; повнолітній вихованець щодо фактичних вихователів.

Питання цільових виступів здобувачів вищої освіти для розкриття окремих проблем, явищ тощо:

1. Правовий режим земельних ділянок та житла, набутих чоловіком, дружиною внаслідок приватизації.
2. Корпоративні права подружжя.
3. Правовий режим кредитних коштів, одержаних одним із подружжя у шлюбі.
4. Зміна режиму спільної сумісної власності подружжя на режим спільної часткової власності.
5. Укладення батьками правочинів щодо майна дітей.
6. Відповідальність за прострочення сплати аліментів, оплати додаткових витрат на дитину.

Теми для рефератів, які відповідають темі заняття.

1. Поділ спільного майна подружжя.
2. Право на майно і право на утримання жінки і чоловіка, що проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі між собою і в будь-якому іншому шлюбі.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. *Офіційний вісник України*. 2002. № 7. Ст. 273.
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. *Офіційний вісник України*. 2003. №11. Ст. 461.
4. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. №1618-IV. *Голос України*. 2004. № 89-91.
5. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477- IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 30. Ст. 260.
6. Про державну реєстрацію актів цивільного стану : Закон України від 1 липня 2010 р. № 2398-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 38. Ст. 509.
7. Актуальні питання прикладної цивілістики: сімейне, трудове, земельне та житлове право : наук.-практ. посіб. / О.В. Гетьманцев, О.В. Кіріяк, М.Б. Мельник та ін. Київ : Правова єдність, 2015. 448 с.
8. Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навчальний посібник / Сліпченко С. О., Синегубов О. В., Кройтор В. А. та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя

та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. С. 602-649.

9. Красицька Л. В. Проблеми здійснення та захисту особистих та майнових прав батьків і дітей: монографія. Київ: Видавництво Ліра-К, 2015. С. 339-355.

10. Правова доктрина України : у 5 т. / Нац. акад. прав. наук України. Доктрина приватного права України. Т. 3. Харків: Право, 2013. 760 с.

11. Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. / редкол.: В.Я. Тацій (голова), О.В. Петришин, Ю.В. Баулін та ін. Цивільно-правові науки. Приватне право. Т. 3. 2008. 640 с.

12. Сімейний кодекс України: науково-практичний коментар / за ред. І. В. Жилінкової. Харків: Ксилон, 2008. С. 176-306.

Практичне заняття Проблемні питання майнових відносин членів сім'ї

Навчальна мета заняття: засвоїти теоретичні положення щодо майнових відносин членів сім'ї, засвоїти нормативний матеріал щодо права особистої приватної власності дружини та чоловіка і права спільної сумісної власності подружжя, ознайомитися з практикою застосування сімейно-правових норм у сфері укладення батьками правочинів щодо майна дітей, стягнення аліментів на утримання одного з подружжя, дітей, інших членів сім'ї.

Кількість годин:

денна форма навчання – 4 години;

заочна форма навчання – 1 година.

Місце проведення: навчальна аудиторія (номер аудиторії визначається розкладом занять)

Навчальні питання:

6. Право особистої приватної власності дружини та чоловіка.
7. Право спільної сумісної власності подружжя.
8. Спільна власність подружжя на житло за нормами СК та ЦК України.
9. Правовідносини батьків та дітей з приводу майна.
10. Проблемні питання утримання (аліментування) учасників сімейних правовідносин.

Література

13. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

14. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. *Офіційний вісник України*. 2002. № 7. Ст. 273.

15. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. *Офіційний вісник України*. 2003. №11. Ст. 461.

16. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. №1618-IV. *Голос України*. 2004. № 89-91.

17. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477- IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 30. Ст. 260.

18. Про державну реєстрацію актів цивільного стану : Закон України від 1 липня 2010 р. № 2398-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 38. Ст. 509.

19. Актуальні питання прикладної цивілістики: сімейне, трудове, земельне та житлове право : наук.-практ. посіб. / О.В. Гетьманцев, О.В. Кіріяк, М.Б. Мельник та ін. Київ : Правова єдність, 2015. 448 с.

20. Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навчальний посібник / Сліпченко С. О., Синегубов О. В., Кройтор В. А. та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. С. 602-649.

21. Красицька Л. В. Проблеми здійснення та захисту особистих та майнових прав батьків і дітей: монографія. Київ: Видавництво Ліра-К, 2015. С. 339-355.

22. Правова доктрина України : у 5 т. / Нац. акад. прав. наук України. Доктрина приватного права України. Т. 3. Харків: Право, 2013. 760 с.

23. Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. / редкол.: В.Я. Тацій (голова), О.В. Петришин, Ю.В. Баулін та ін. Цивільно-правові науки. Приватне право. Т. 3. 2008. 640 с.

24. Сімейний кодекс України: науково-практичний коментар / за ред. І. В. Жилінкової. Харків: Ксилон, 2008. С. 176-306.

Завдання 7.1.

А. Н-ко двічі отримував значну спадщину (автомобіль, будинок у селі, вклади в банках тощо), яку продав, а гроші витратив на придбання спиртних напоїв.

Не витримавши постійних п'янок чоловіка, дружина А.Н-ка Ірина звернулася до суду з вимогою про розірвання шлюбі та поділ спільного майна. При визначенні майна, яке підлягає поділу, І.Н-ко включила до переліку і вищезазначене майно, яке було продано її чоловіком, адже, на думку позивачки, чоловік витратив його всупереч інтересам сім'ї.

Яке рішення має прийняти суд?

Завдання 7.2.

При розірванні шлюбу чоловік просив провести поділ спільно нажитого майна і серед іншого включив до переліку: прикраси з золота, які були у дружини, її норкове манто і піаніно, куплене доньці. Дружина в переліку майна, що підлягає поділу, вказала бібліотеку юридичної літератури чоловіка і комп'ютер, оскільки це за вартістю не менше, ніж її манто. Більше того, побоюючись, що чоловік без її на те згоди продасть автомашину, зареєстровану на його ім'я, дружина вивезла з квартири побутову техніку.

Чи можливий поділ майна подружжя відповідно до запропонованого ними варіанту? Пояснить, що входить до переліку спільного майна подружжя? Чи зміниться ситуація, якщо шубу подарували на весілля родичі дружини, а комп'ютер був отриманий чоловіком як премія? Чи передбачений строк позовної давності для поділу майна подружжя? Яке юридичне значення в даній

ситуації має розмір заробітку кожного з подружжя? Яке рішення повинен прийняти суддя щодо майна, яким уже розпорядився кожен з подружжя?

Завдання 7.3.

Після раптової смерті чоловіка його спадкоємці вважали, що квартира підлягає виключенню з спадкової маси, оскільки вона була придбана спадкодавцем ще до одруження з відповідачкою, з чим остання була не згодна і привела наступні доводи: під час шлюбу вона продала частину свого дошлюбного майна і на отримані від продажу гроші в квартирі зробили капітальний ремонт.

Дайте юридичну оцінку спору. Чи зміниться ситуація, якщо з'ясується, що ремонт був проведений поточний і дружина його робила сама? Чи матиме юридичне значення той факт, що квартира перейшла дружині свого часу у спадок?

Завдання 7.4.

При поділі майна дружина наполягала на виділенні їй значно більшої частки, оскільки, на її думку, чоловік і цього не заробив, адже тривалий час зловживає спиртними напоями, на що і витрачав майже всю зарплату, до того ж – з нею проживають їхні діти.

Яке рішення має прийняти суд?

Завдання 7.5.

Подружжя А-ків мали будинок за містом, дві автомашини і інше цінне майно. Чоловік займався бізнесом, який називають «навколокримінальним». Побоюючись можливих претензій партнерів по бізнесу, чоловік запропонував дружині без розірвання шлюбу розділити майно. Право власності на будинок вирішили зареєструвати лише на дружину, їй же за договором дарування переходила велика частина найбільш цінного майна. Однак виникли певні сумніви у виборі способу юридичного оформлення задуманого.

Яку консультацію ви їм дасте? Чи можуть чоловік і жінка, не розірвуючи шлюбу, розділити своє майно? У чому відмінність шлюбного договору і майнового договору подружжя?

Завдання 7.6.

Шлюб подружжя Н-них був нетривалим. Їм вистачило одного місяця, щоб вирішити, що вони «не зійшлися характерами», про що вони й заявили в органі державної реєстрації актів цивільного стану при розірванні шлюбу.

Однак проживали вони в квартирі, подарованій батьками чоловіка йому на весілля. Але у квартирі знаходилися меблі, придбані батьками дружини та передані як посаг. Крім того, батько дружини зажадав від колишнього зятя половину грошової суми, витраченої на святкування весілля, оскільки більша частина була взята в борг. У разі ухилення від вирішення спору родичі дружини обіцяли звернутися до суду і вимагати, крім грошей і майна, відшкодування моральної шкоди.

Дайте юридичну оцінку діям кожної з сторін. Якою ви бачите юридичну перспективу спору? Поясніть порядок і способи вирішення конфлікту? Кому, яке майно має перейти за законом?

Завдання 7.7.

Подружжя А-них розірвали шлюб, після чого колишня дружина звернулася до суду з позовом про поділ спільного майна: меблевого гарнітура, холодильника і телевізора, а також заробітної плати, отриманої чоловіком після тривалої затримки. При розгляді справи відповідач пояснив, що дружина переїхала в його квартиру через рік після реєстрації шлюбу і всі вільні гроші вкладала в банк на своє ім'я. Меблі йому залишилися від батьків, які раніше жили в квартирі ще до його шлюбу з позивачкою. Тоді ж він придбав у кредит холодильник і телевізор.

Чи правомірні вимоги позивачки? Чи має право відповідач на гроші, розміщені в банку на ім'я дружини? З якого моменту заробітна плата подружжя набуває статусу спільного сумісного майна подружжя? У чому проявляється обмеження права власності подружжя? Яке рішення повинен прийняти суд?

Завдання 7.8.

Н-ва звернулася до суду з позовом до свого чоловіка про поділ майна. В позовній заяві вона зазначила, що автомобіль, який її чоловік придбав ще до шлюбу, був старий і на його ремонт було витрачено значно більше коштів, ніж він коштував на час придбання. Тому Н-ва просила визначити його спільною сумісною власністю подружжя і включити до майна, яке підлягає поділу. Суд, виходячи з того, що автомобіль був придбаний відповідачем ще до шлюбу, тобто є його особистою приватною власністю, відмовив в позові.

Дайте аналіз рішення суду.

Завдання 7.9.

У червні 2017 року Н-в звернувся до суду з позовом до Г-вої про поділ спільно нажитого майна загальною вартістю 490 тисяч грн. У позовній заяві Н-в вказав на те, що він з 2006 по 2017 рік був одружений з відповідачкою, має двох дочок – 2007 та 2009 року народження, згоди з нею про добровільний поділ майна не досяг, обоє претендують на автомобіль та гараж. Відповідачка позов визнала, але просила автомобіль та гараж залишити їй.

При розгляді справи з'ясувалось, що:

а) автомобіль для купівлі був виділений Г-вій в 2016 році за місцем роботи як заохочення і зареєстрований в ДАІ на її ім'я;

б) і позивач, і відповідачка мають посвідчення на право управління автомобілем;

в) в період експлуатації автомобіля догляд за ним та придбання запасних частин здійснювалися за рахунок спільних коштів подружжя, але користувався ним більше чоловік;

г) перелік та вартість подружнього майна дозволяють провести його поділ в натурі.

Враховуючи вищенаведене, суд прийняв рішення виділити Н-ву майно загальною вартістю 385000 грн., включаючи автомобіль та гараж, а Г-вій – вартістю 105000 грн. Крім цього, на користь Г-вої було стягнуто 140000 грн. як компенсацію за передане Н-ву в натурі майно понад належну йому частку.

Чи правильне рішення суду?

Завдання 7.10.

До одруження в 2003 році з М-вою, в якій був син від першого шлюбу, К-н мав машину, будинок та інше майно. М-ва не мала ніякого майна. В 2005 році у них народилася спільна дочка. В 2017 році М-ва захотіла розлучитися, бо в селі важко працювати. К-на хвилює, що дружина розділить будинок і свою частину продасть.

Що можна порадити К-ну. Дайте розгорнуту консультацію

Завдання 7.11.

Т-ва подала позов до свого колишнього чоловіка про поділ майна. В позовній заяві вона зазначила, що у 2000 році вона вступила з відповідачем в фактичні шлюбні відносини, а в 2005 році зареєструвала шлюб. Під час спільного проживання вони придбали майно та побудували будинок. У 2007 році в зв'язку з припиненням шлюбних відносин все майно вони поділили добровільно. За половину будинку вона одержала грошову компенсацію в сумі 200000 грн. Однак в лютому 2008 року вони помирились та знову стали вести спільне господарство. Посилаючись на те, що у 2016 році вони знову припинили шлюбні відносини і поновлювати їх не збираються, позивачка просила поділити майно: автомобіль, який вони на спільні гроші придбали в 2009 році та мотоцикл, який вони купили в 2016 році на її гроші, але оформили на чоловіка.

Дайте юридичний аналіз наведеної ситуації. Яке рішення повинен прийняти суд?

Завдання 7.12.

Л-ва подала позов до свого чоловіка про розірвання шлюбу та поділ спільно нажитого майна. В позовній заяві позивачка просила визнати автомобіль, придбаний під час шлюбу її особистою приватною власністю, мотивуючи це тим, що гроші на придбання цього автомобіля подарувала їй на весілля її бабуса, крім цього автомобіль зареєстрований в ДАІ на її ім'я. Відповідач заперечував проти цього, вважаючи, що гроші дарували не дружині, а сім'ї, і просив визнати автомобіль спільною сумісною власністю.

Яке рішення повинен прийняти суд?

Завдання 7.13.

Л-в подав позов до суду до Л-вої про розірвання шлюбу та поділ спільного майна. В позовній заяві позивач вказав, що шлюб між ним та відповідачкою був

zareєстрований у 2009р., від шлюбу вони мають двох неповнолітніх дітей, 6 та 8 років. До складу спільного майна Л-вих входить: речі повсякденного вжитку на загальну суму 20185 грн., а також грошовий вклад в банку «Гранд» в розмірі 25000 грн. Крім цього, він просив визнати за ним право на 2/3 паєнакопичення у житлово-будівельному кооперативі «Промінь» (13850 грн.) і надати йому одну кімнату площею 25 м²., а відповідачці з дітьми – дві кімнати площею 28 м² та 32 м².

Л-ва проти розірвання шлюбу заперечувала. Вона зазначила, що її чоловік недалекоглядний і зраджує їй, але заради дітей слід зберегти їх шлюб. Безпідставними вона вважає й вимоги про розподіл паєнакопичення та квартири в ЖБК, оскільки пайщиком є вона, і гроші, внесені до ЖБК, є її особистою приватною власністю і не підлягають розподілу. Вклад до банку було внесено у 2016 р. за рахунок коштів, отриманих нею у спадок. Крім цього, Л-ва відзначила, що до спільного майна, яке підлягає розподілу, слід віднести й гроші, які повинен отримати її чоловік за договором страхування в липні 2018р.

Яке рішення повинен винести суд?

Завдання 7.14.

П-в неодноразово наполягав на отриманні його дружиною П-вою вищої юридичної освіти, обіцяючи їй за це купити норкову шубу та автомобіль. П-ва погодилася на прохання чоловіка, але запропонувала укласти шлюбний договір, в якому передбачити, що у разі отримання нею диплому бакалавра права чоловік придбає їй шубу, а при отриманні диплому магістра – автомобіль.

Чи обґрунтовані пропозиції П-вої? Чи може шлюбний договір укладатися з відкладальною умовою?

Завдання 7.15.

У вересні 2017 року Є. В-ва звернулася до суду з позовом до свого колишнього чоловіка К. В-ва про стягнення аліментів на своє утримання. У позовній заяві вона вказала, що є інвалідом II групи, отримує незначну пенсію, а колишній чоловік добровільно коштів на її утримання не надає.

При розгляді справи було встановлено, що шлюб між В-вими тривав 5 років та був розірваний у жовтні 2016 року. У 2015 році висновком ЛТЕК позивачка, яка працювала нормувальницею на заводі ім. Малишева, була визнана інвалідом III групи, однак при цьому допускалася її робота нормувальницею. Інвалідність II групи з висновком про непрацездатність позивачки була встановлена у грудні 2016 року.

При розгляді справи суд погодився з тим, що погіршення стану здоров'я позивачки пов'язане з її початковим захворюванням, отриманим під час шлюбу, і що саме це захворювання згодом призвело до її непрацездатності. Рішенням суду позов було задоволено.

К.В-в оскаржив це рішення, вказавши у скарзі, що після встановлення III групи інвалідності позивачка працювала, уклала новий шлюб, про що не сказала у судовому засіданні. Крім цього, вона не надала документів про проходження чергового огляду ЛТЕК або про безстрокове призначення інвалідності.

Яке рішення має прийняти суд?

Завдання 7.16.

С. П-вий подав позов до колишньої дружини Т. Г-вої про зниження розміру аліментів. У позовній заяві він вказав, що за рішенням суду з нього стягується на утримання відповідачки 855 грн. на місяць, але на сьогодні його матеріальний стан значно погіршився у зв'язку з виходом на пенсію за віком. Одночасно позивач просив врахувати те, що відповідачка має дорослого сина, який також зобов'язаний утримувати матір.

Як слід вирішити справу?

Завдання 7.17.

С-на., яка проживала з сином Юрієм 12 років у важких матеріальних умовах, продала без його згоди велосипед, куплений сином на гроші, зароблені ним на мийці автомашин.

Чи правомірна вчинок матері? Чи виникає у дітей право на майно батьків, а у батьків - на майно дітей?

Завдання 7.18.

Ірина Г-к, яка перебувала у відпустці по догляду за дитиною до досягнення нею 3-річного віку, звернулася до суду з позовом про стягнення з колишнього чоловіка аліментів на утримання себе та їхньої спільної 1,5-річної доньки.

Олег Г-к позов визнав частково. Він погодився виплачувати аліменти на утримання доньки, але відмовився від утримання колишньої дружини. Свої заперечення він мотивував тим, що позивачка працює і вже півроку перебуває у фактичних шлюбних відносинах з іншим чоловіком.

Яке рішення має винести суд?

Завдання 7.19.

Кирило Я-ко звернувся до суду з позовом про стягнення з Олени Я-ко аліментів на своє утримання, оскільки внаслідок ДТП став інвалідом. Відповідачка позову не визнала і пояснила, що ДТП, у результаті якої позивач втратив працездатність, відбулося 7 місяців тому, а подружні відносини між ними припинилися ще 3 роки тому, хоча шлюб розірвано не було. До того ж на її утриманні знаходяться її неповнолітня донька та непрацездатна мати.

Яке рішення повинен прийняти суд?

Завдання 7.20.

Під час розлучення Валентина Ш-ва звернулася до суду з вимогою про стягнення з її чоловіка Віктора Ш-ва аліментів на своє утримання. Позивачка пояснила, що у шлюбі вони прожили більше 20 років, і всі ці роки вона не працювала, оскільки на цьому наполягав чоловік, який вважав, що доцільніше буде, щоб вона займалася вихованням дітей та веденням домашнього господарства.

У січні 2017 р. В.Ш-ва досягла пенсійного віку і у зв'язку з відсутністю трудового стажу їй була призначена соціальна пенсія. Оскільки вони вирішили розлучитися, призначеної їй пенсії не вистачить для нормального існування і

тому вона просила суд призначити їй аліменти у розмірі 1600 грн., адже саме стільки в середньому надавав на проживання їй чоловік.

В. Ш-в, хоча й не заперечував допомагати колишній дружині, вважав таку суму надмірною і просив суд врахувати, що фірма, де він працює, постраждала внаслідок світової фінансової кризи, і тому на його думку при визначенні розміру аліментів суд повинен виходити з доходів, які він фактично отримує, а саме – заробітної плати у розмірі 1800 грн. та пенсії – 1100 грн. Крім цього, Ш-в щомісяця виплачує аліменти на утримання повнолітньої дочки-інваліда у розмірі 800 грн.

Як слід вирішити спір?

Завдання 7.21.

Г-на та Б-в вінчалися в церкві, та сім'я не склалася і вони розійшлися. Г-на через 8 місяців захворіла і стала інвалідом. Колишній чоловік сплачувати аліменти на її утримання відмовився.

Дайте юридичний аналіз наведеної ситуації.

Завдання 7.22.

С-в подав позов до суду до К-вої про розірвання шлюбу. Свої вимоги він мотивував тим, що всі роки спільного життя відносини з відповідачкою не були нормальними, у зв'язку з чим останні п'ять років вони не проживають разом. С-в живе в Львові, К-ва – у Харкові. Все спільно нажите майно та квартиру позивач залишив дружині.

Суд задовольнив позов, однак одночасно зобов'язав позивача сплачувати на утримання К-вої кошти в сумі 600 грн. щомісячно до зміни матеріального стану сторін. На обґрунтування необхідності стягнення аліментів суд посилався на те, що С-в раніше у добровільному порядку сплачував дружині по 550 грн. щомісячно, та наперед погодився з 1 січня 2016 року платити відповідачці по 600 грн.

Чи обґрунтоване рішення суду? Яке рішення повинен прийняти суд, якщо К-ва є інвалідом I групи?

Завдання 7.23.

К-ва звернулася з позовом про стягнення аліментів до свого чоловіка. У позовній заяві позивачка вказала, що їй 54 роки, вона ніде не працює, доглядає онуків і ніяких засобів до існування не має, а К-в працює менеджером приватного підприємства і отримує заробітну плату у розмірі 3500 грн. на місяць.

Вирішіть справу. Чи зміниться рішення суду, якщо К-ва є інвалідом III групи і зарплата її чоловіка складає 1350 грн.?

Завдання 7.24.

Оксана Т-р звернулася до суду з позовом про стягнення аліментів на двох дітей до свого чоловіка – капітана міліції Олега Т-ря, який вже 5 місяців проживав окремо.

При визначенні розміру аліментів позивачка включила до переліку доходів відповідача грошову компенсацію за речове та продовольче забезпечення, а також відсоткову надбавку за вислугу років, нараховані чоловікові за місцем служби.

Яке рішення має прийняти суд?

Завдання 7.25.

І. Р-ва звернулася до О.Р-ва з позовом про стягнення аліментів на двох дітей – 15-річного сина та 19-річну доньку. Свої вимоги вона мотивувала тим, що син навчається у коледжі, а дочка є студенткою вищого навчального закладу і навчається за контрактом.

Відповідач позову не визнав, посилаючись на те, що син після навчання підробляє на авто мийці і має додатковий дохід, а на дочку він виплачувати аліментів не зобов'язаний, оскільки вона є повнолітньою.

Яке рішення має прийняти суд? Чи зміниться рішення суду, якщо донька буде навчатися за державним замовленням, а сину буде надана повна цивільна дієздатність?

Завдання 7.26.

У 2015 році Тарас З-ко залишив свою дружину та двох дітей та зник. Протягом 2,5 років Олена З-ко намагалася встановити місце проживання чоловіка, щоб пред'явити до нього позов про стягнення коштів на утримання дітей. Як тільки місце проживання Тараса було встановлено, Олена звернулася до суду з відповідним позовом.

Відповідач позову не визнав і пояснив, що старшу дитину – дочку – він не визнає своєю, адже 3 роки тому він дізнався, що дитина не від нього, хоча й він записаний її батьком. Крім цього, відповідач повідомив, що на даний час він уклав шлюб з Іриною П-к і має з нею спільного 1-річного сина. Син і дружина перебувають на його утриманні.

О.З-ко просила суд визнати шлюб між Т.З-ко та І.П-к недійсним, і таким чином звільнити відповідача від обов'язку утримувати дитину, народжену у недійсному шлюбі, а також непрацездатну Ірину П-к.

Як слід вирішити справу? З якого часу будуть призначені аліменти за позовом І.З-ко?

Завдання 7.27.

А. В-в виплачував за рішення суду аліменти на утримання двох неповнолітніх дітей у розмірі 1000 грн. З вимогою про стягнення аліментів до нього звернувся і його непрацездатний нужденний батько – Тихон В-в. Суд задовольнив цю вимогу, призначивши аліменти на утримання Т.В-ва у розмірі 250 грн. щомісяця.

У зв'язку з тим, що за двома виконавчими листами з А.В-ва утримувався більше 50% заробітної плати, він звернувся до адвоката за консультацією про можливість зменшення розміру аліментів.

Дайте розгорнуту консультацію.

Завдання 7.28.

Після розірвання шлюбу Іван та Марія Ч-ки уклали нотаріально посвідчений договір про виплату аліментів на утримання їхньої дитини, за яким батько повинен був виплачувати $\frac{1}{4}$ частину заробітку щомісячно. Цю угоду було надано до бухгалтерії заводу, де працював І.Ч-ко і за нею щомісяця утримувалися та перераховувалися кошти.

Через 2 роки Іван перейшов на роботу до приватного підприємства, куди через 2 місяці адміністрація заводу переслала договір про сплату аліментів. До отримання договору аліменти по новому місцю роботи не стягувалися.

Марія Ч-ко, вважаючи, що заборгованість по аліментам виникла з вини адміністрації заводу, звернулася до суду з відповідним позовом.

Проаналізуйте наведену ситуацію. Яке рішення має прийняти суд?

Завдання 7.29.

Г. Т-ва і Л.Т-в перебували у шлюбі з 2001 року. У них народилося двоє дітей – 2003 та 2006 років народження.

У серпні 2017 року Г. Т-ва звернулася до суду з позовом про стягнення з чоловіка аліментів на утримання двох неповнолітніх дітей. У позовній заяві вона вказала, що чоловік матеріально сім'ю не забезпечує, сама вона не працює, оскільки займається вихованням дітей, у зв'язку з чим перебуває у скрутному матеріальному становищі. Домовитися про добровільне утримання дітей вона з чоловіком не може, а сам він неодноразово заявляв їй, що подасть на розлучення, оскільки йому набридло сімейне життя. Крім цього, позивачка повідомляла, що чоловік сплачує аліменти на дитину від першого шлюбу у розмірі $\frac{1}{4}$ заробітної плати.

У судовому засіданні було встановлено, що відповідач проживає з Г.Т-вою та дітьми (хоча зареєстрований за місцем проживання своїх батьків), за словами сусідів та співробітників є турботливим чоловіком та батьком, скандалів у сім'ї не буває, заборгованості за аліментами не має. Викликана до суду О.М-ва – колишня дружина Л.Т-ва – категорично заперечувала проти позову, вважаючи, що він заявлений виключно з метою зменшити розмір аліментів на утримання її дитини.

Яке рішення має прийняти суд?

Завдання 7.30.

Д. Ю-ва звернулася до суду з позовом про стягнення аліментів на своє утримання з свого батька С.Ю-ва. В обґрунтування позову вона посилялася на те, що їй виповнилося 18 років, тому стягнення аліментів за рішенням суду автоматично припинено. Між тим, за рішенням ЛТЕК вона визнана інвалідом II групи і їй призначено пенсію, яка не забезпечує всі її потреби.

Відповідач позову не визнав, заявивши, що у нього самого заробітна плата незначна і він добросовісно виплачував аліменти доньці до повноліття.

Яке рішення має прийняти суд?

Завдання 7.31.

Н. І. З-ва звернулася з позовом про стягнення коштів на утримання до падчериці М. Є. В-вої. У заяві позивачка вказала, що вона знаходилася у зареєстрованому шлюбі з батьком В-вої і виховувала відповідачку протягом 4 років до її повноліття. Потім падчерка пішла працювати в ательє з пошиття одягу ученицею, незабаром стала працювати і жити самостійно. В даний час чоловік позивачки помер, вона потребує матеріальної допомоги тому, що пенсія за віком, яку вона отримує є мінімальною, а інші джерела доходів у неї відсутні.

В-ва просила суд у позові З-вої відмовити, оскільки мачуха виховувала її тільки 4 роки, хоча ставилася до неї дуже добре, підтримувала її морально і, по можливості, матеріально. На підставі п. 2 ст. 270 СК України суд у задоволенні позову відмовив.

Чи правильне рішення прийняв суд?

Завдання 7.32.

К-на, будучи опікуном 12-річної К-вої Ірини, звернулася до суду з позовом про стягнення аліментів до Г-вої, яка є рідною сестрою її підопічної. У позовній заяві позивачка вказала, що над Іриною була встановлена опіка у зв'язку з визнанням безвісно відсутньою їхньої матері за рішенням суду від 15 серпня 2009 року. Г-ва позов не визнала, пояснивши, що вона сама перебуває на утриманні свого чоловіка і знаходиться у відпустці по догляду за дитиною. Однак, К-на представила суду довідку про розмір заробітної плати чоловіка Г-вої, який становить 6000 грн. Сама позивачка не в змозі утримувати підопічну, оскільки є пенсіонеркою.

Чи підлягає позов К-ної задоволенню? Хто з родичів має обов'язок утримувати неповнолітню дитину і при наявності яких умов?

Завдання 7.33.

А-ва, 1990 року народження, будучи інвалідом II групи, звернулася до суду з позовом про стягнення аліментів до В-на. У позовній заяві вона вказала, що позов вона змушена пред'явити до свого діда, оскільки її чоловік ухиляється від утримання позивачки, місце проживання його невідоме вже 4 місяці, батьки позивачки загинули рік тому, а жити на одну пенсію по інвалідності дуже важко, враховуючи високу вартість лікарських засобів. В-н з позов не визнав, оскільки він сам є пенсіонером і в даний час єдиним джерелом його доходів є також тільки пенсія. Крім того, він і А-ва ніколи не проживали однією сім'єю і відповідач ніколи не отримував утримання від позивачки.

Чи підлягає позов А-вої задоволенню? Якщо так, то чи можливо звільнення В-на від обов'язку сплачувати аліменти на утримання внучки?

Завдання 7.34.

Б-ва, будучи опікуном, а потім і піклувальником А-ва Ігоря 2000 року народження з 2010 по 2015 роки, в січні 2017 року подала до суду позов про стягнення аліментів з свого колишнього підопічного. У позовній заяві позивачка вказала, що після смерті матері Ігоря в 2009 році, вона взяла на себе обов'язки щодо виховання та утримання неповнолітнього. Своїх дітей у Б-вої ніколи не

було, в шлюбі вона не перебувала. У цей час Ігор працює програмістом і отримує заробітну плату у розмірі 4000 грн. Однак досягти згоди про сплату аліментів позивачці з відповідачем не вдалося. Суд відмовив Б-вій у задоволенні позову.

Чи правильне рішення виніс суду?

Завдання 7.35.

Б-ва звернулася до суду з позовом про стягнення аліментів до пасинка К-ва. У заяві позивачка вказала, що вона знаходилася у зареєстрованому шлюбі з батьком К-ва і виховувала відповідача протягом 8 років до його повноліття. В даний час К-ов одружився і живе окремо від своєї мачухи, має свій будинок, дачу і машину. Б-ва ж після розірвання шлюбу з батьком відповідача була звільнена з роботи у зв'язку зі скороченням штату працівників і потребує матеріальної допомоги. Допомога по безробіттю, яку вона отримує є невеликою, а інші джерела доходів у неї відсутні. Місце проживання колишнього чоловіка позивачці невідомо.

К-в просив суд у позові Б-вій відмовити, адже мачуха хоча й виховувала відповідача 8 років, але стосунки між ними не можна назвати доброзичливими. Крім того, на утриманні К-ва знаходяться його дружина та неповнолітня дитина.

Чи підлягає позов Б-вої задоволенню?

Завдання 7.36.

Дитина після загибелі батьків залишився сиротою і її взяла на виховання, оформивши опіку, тітка - сестра матері. У дитини були рідні бабуся і дід, які свого часу не схвалювали вибір сина і шлюб його не визнавали.

Чи вправі тітка хлопчика пред'явити позов про стягнення аліментів з бабусі й діда?

Які родичі в даному випадку також зобов'язані матеріально допомагати дитині?

Чи має значення для стягнення з них аліментів їх матеріальні можливості, вік і стан здоров'я?

У майбутньому зможуть дід і бабуся претендувати на аліменти з внука і за наявності яких умов?

Завдання 7.37.

Після смерті батьків у 2013 році, над малолітнім Сергієм Д-вим було встановлено опіку. Опікуном за її згодою було призначено дальню родичку Д-вих К-ву. Оскільки пенсія, призначена Сергію після смерті батьків, була невеликою, а К-ва є пенсіонеркою, вона подала позов до діда Сергія М.Д-ва про стягнення аліментів на утримання підопічного.

Відповідач проти позову заперечував і вказав, що він сам є пенсіонером, отримує мінімальну пенсію, і не має коштів для сплати аліментів. Крім цього, у Сергія є повнолітня єдинокровна сестра – донька його померлого батька від першого шлюбу, і позивачка може вимагати сплати аліментів з неї.

Як слід вирішити справу?

Завдання 7.38.

До працівників юридичної фірми звернулася 16-річна З-ка за консультацією:

Після смерті батька, коли їй було 3 роки, її мати вдруге уклала шлюб з П-ним. Вони проживали однією сім'єю, вітчим ставився до дівчинки, як до рідної доньки. Після 13 років спільного проживання у 2013 році мати З-кої померла від тяжкої хвороби. Дівчинка залишилася проживати з вітчимом.

У 2015 році вітчим одружився, у нього народився син. Його друга дружина наполягає на тому, щоб вітчим перестав утримувати падчерку, і вимагає, щоб З-ка кинула школу, влаштувалася на будь-яку роботу і утримувала себе сама. Однак, дівчинка навчається відмінно у фізико-математичному класі і хотіла б продовжити навчання і отримати вищу освіту. Після смерті матері вона отримує пенсію в розмірі 500 грн. Заробітна плата вітчима – 3800 грн., його дружина працює і також отримує 1700 грн. щомісячно.

Дайте розгорнуту консультацію.

Завдання 7.39.

Після смерті В-ва залишився трирічний син Богдан, якого взяла в свою сім'ю сестра померлого П-на. У сім'ї П-них Богдан жив та виховувався разом з дітьми своєї тітки. Через чотири роки померла П-на. Її чоловік відмовився виховувати та утримувати Богдана. Дальня родичка В-ва Т-а погодилася займатися вихованням та утриманням Богдана, і була призначена його опікуном. Оскільки пенсія, призначена Богдану після смерті матері, була маленька, а Т-ка є пенсіонеркою, вона подала позов до чоловіка П-на про стягнення аліментів на утримання Богдана.

Чи обґрунтовані дані вимоги?

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття. У вступній частині заняття визначаються мета та послідовність його проведення, а також надаються викладачем роз'яснення з питань, що викликають складнощі щодо їх правильного засвоєння.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

1. Право особистої приватної власності дружини та чоловіка.

Розглядаючи це питання, варто звернути увагу, що СК України істотно змінив підходи до правового регулювання відносин права особистої приватної власності дружини, чоловіка. Зокрема, згідно з ч.2 ст. 57 СК України особистою приватною власністю дружини та чоловіка є речі індивідуального користування, в тому числі коштовності, навіть тоді, коли вони були придбані за рахунок спільних коштів подружжя. В СК України не наводиться орієнтований перелік речей індивідуального користування. Введення в СК України нової норми про визнання особистою приватною власністю одного з подружжя майна, придбаного в період шлюбу, але за рахунок його особистих коштів заслуговує на підтримку, адже такий підхід до вирішення правової долі такого майна формувався в судовій практиці і поділявся в юридичній літературі. З метою

вироблення вміння практичного використання даного теоретичного матеріалу вимагається вирішення одного із завдань, відповівши на питання, сформульовані в такому завданні (номер завдання визначається викладачем). Завдання виконуються письмово в окремому зошиті. Засобами контролю здобутих практичних навичок є перевірка правильності оформлення письмового виконання завдання та усна аргументація здобувача вищої освіти щодо обраного вмотивованого напрямку вирішення.

2. Право спільної сумісної власності подружжя.

Вивчаючи це питання, варто виходити з того, що головним принципом прав подружжя на майно є принцип спільності всього того майна, яке набувається ними за час шлюбу. Відповідно до ст. 60 СК України майно, набуте подружжям за час шлюбу, належить дружині та чоловікові на праві спільної сумісної власності, незалежно від того, що один з них не мав з поважної причини (навчання, ведення домашнього господарства, догляд за дітьми, хвороба тощо) самостійного заробітку (доходу).

З метою вироблення вміння практичного використання даного теоретичного матеріалу вимагається вирішення одного із завдань, відповівши на питання, сформульовані в такому завданні (номер завдання визначається викладачем). Завдання виконуються письмово в окремому зошиті. Засобами контролю здобутих практичних навичок є перевірка правильності оформлення письмового виконання завдання та усна аргументація здобувача вищої освіти щодо обраного вмотивованого напрямку вирішення.

3. Спільна власність подружжя на житло за нормами СК та ЦК України.

Розглядаючи це питання, доцільно враховувати, що Українська нотаріальна палата у березні 2011 р. звернулась з листом до Міністерства юстиції України щодо отримання роз'яснень з приводу змін, які були внесені до СК України відповідно до Закону України від 11.01.2011 р., який набув чинності 08.02.2011 р. Міністерство юстиції України у листі № 4208-0-33-11-31 від 19.06.1992 р. «Щодо реалізації положень Закону України «Про внесення змін до статті 61 Кодексу щодо об'єктів права спільної сумісної власності подружжя» було надане роз'яснення, що нотаріус при посвідченні договорів відчуження майна, набутого одним із подружжя шляхом приватизації, обов'язково має залучати до справи згоду другого з подружжя на таке відчуження, незалежно від дати набрання чинності Законом України «Про внесення змін до статті 61 Кодексу щодо об'єктів права спільної сумісної власності подружжя». Аналогічне слід враховувати при видачі свідоцтва про право на спадщину на таке майно. Таким чином, нотаріальна практика йшла шляхом сприйняття майна, яке набуто одним з подружжя під час приватизації житла чи земельної ділянки як спільної сумісної власності, навіть, якщо приватизація була здійснена до 08.02.2011 р. Безумовно, внесені зміни до ст. 57 СК України змінили й підходи нотаріальної практики.

З метою вироблення вміння практичного використання даного теоретичного матеріалу вимагається вирішення одного із завдань, відповівши на питання, сформульовані в такому завданні (номер завдання визначається викладачем). Завдання виконуються письмово в окремому зошиті. Засобами

контролю здобутих практичних навичок є перевірка правильності оформлення письмового виконання завдання та усна аргументація здобувача вищої освіти щодо обраного вмотивованого напрямку вирішення.

4. Правовідносини батьків та дітей з приводу майна.

Щодо майнових прав батьків і дітей, виділених за об'єктом правового регулювання права, необхідно зазначити, що СК України термін «майнові права» використовує, визначаючи права батьків малолітньої дитини в управлінні її майном, правові наслідки усиновлення тощо. Правова категорія «майнові права» є досить складною і неоднозначною. за СК України можна виділити такі види майнових прав батьків: право батьків на надання їм допомоги з боку дітей і повнолітніх дітей, право власності батьків на майно, право батьків на управління майном малолітньої дитини.

З метою вироблення вміння практичного використання даного теоретичного матеріалу вимагається вирішення одного із завдань, відповівши на питання, сформульовані в такому завданні (номер завдання визначається викладачем). Завдання виконуються письмово в окремому зошиті. Засобами контролю здобутих практичних навичок є перевірка правильності оформлення письмового виконання завдання та усна аргументація здобувача вищої освіти щодо обраного вмотивованого напрямку вирішення.

5. Проблемні питання утримання (аліментування) учасників сімейних правовідносин.

Аліментні правовідносини «пронизують» СК України, який визначає досить широке коло аліментнозобов'язаних осіб. Стаття 51 Конституції України проголошує, що батьки зобов'язані утримувати дітей до їх повноліття. Повнолітні діти зобов'язані піклуватися про своїх непрацездатних батьків. Варто зазначити, що обов'язок батьків утримувати дитину до повноліття не припиняється й у випадку, коли дитині, яка досягла шістнадцяти років, надається право на шлюб у порядку ст.23 СК України. Широке коло аліментнозобов'язаних осіб визначено главою 22 СК України «Обов'язок по утриманню інших членів сім'ї та родичів». Зокрема, аліментнозобов'язаними особами є баба, дід щодо внуків; внуки, правнуки щодо баби, діда, прабаби, прадіда; повнолітні брати та сестри щодо малолітніх, неповнолітніх, непрацездатних повнолітніх братів та сестер; мачуха, вітчим щодо падчерки, пасинка; фактичні вихователі щодо дитини, яка виховувалася у їх сім'ї; падчерка, пасинок щодо мачухи, вітчима; повнолітній вихованець щодо фактичних вихователів.

З метою вироблення вміння практичного використання даного теоретичного матеріалу вимагається вирішення одного із завдань, відповівши на питання, сформульовані в такому завданні (номер завдання визначається викладачем). Завдання виконуються письмово в окремому зошиті. Засобами контролю здобутих практичних навичок є перевірка правильності оформлення письмового виконання завдання та усна аргументація здобувача вищої освіти щодо обраного вмотивованого напрямку вирішення.

III. Порядок проведення заключної частини заняття. У заключній частині заняття резюмуються дидактичні наслідки його проведення, надаються відповіді

на проблемні питання та формулюються завдання на наступні практичні заняття.

Тема № 8. Форми влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування: теоретичні та практичні проблеми

Семінарське заняття Форми влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування: теоретичні та практичні проблеми

Навчальна мета заняття: засвоїти теоретичні положення щодо форм влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, засвоїти нормативний матеріал щодо усиновлення, опіки, піклування над дітьми, ознайомитися з практикою застосування сімейно-правових норм у сфері укладення договорів про організацію діяльності дитячого будинку сімейного типу, договору про влаштування дітей до прийомної сім'ї.

Кількість годин:

денна форма навчання – 2 години;

заочна форма навчання – 0,5 години.

Навчальні питання:

1. Проблемні питання усиновлення як сімейної форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.
2. Проблемні питання патронату над дітьми.
3. Дитячий будинок сімейного типу та прийомна сім'я: теоретичні та практичні проблемні питання.
4. Правова природа договору про патронат над дитиною, договору про влаштування дітей до прийомної сім'ї, договору про організацію діяльності дитячого будинку сімейного типу, договору про наставництво.

Методичні вказівки до кожного навчального питання теми

1. Проблемні питання усиновлення як сімейної форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

На сьогодні в Україні існує дві основні форми влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування: індивідуальна та суспільна (інтернатна). У доктрині права індивідуальну форму влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, класифікують за різними підставами. За підставами виникнення розрізняють форми влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, на такі, що ґрунтуються на адміністративному акті (опіка, піклування), та форми влаштування, засновані на договорі (патронат, прийомна сім'я, дитячий будинок сімейного типу). Для усиновлення дитини потрібна її згода. Згода дитини на її усиновлення дається у формі, яка відповідає її вікові та стану здоров'я. Проблемним питанням залишається форма згоди дитини на її усиновлення.

2. Проблемні питання патронату над дітьми.

Розглядаючи це питання, варто звернути увагу, що СК України патронат над дитиною визначає як тимчасовий догляд, виховання та реабілітація дитини в сім'ї патронатного вихователя на період подолання дитиною, її батьками або іншими законними представниками складних життєвих обставин.

3. Дитячий будинок сімейного типу та прийомна сім'я: теоретичні та практичні проблемні питання.

Положенням про дитячий будинок сімейного типу (далі ДБСТ) встановлено, що ДБСТ є пріоритетною формою виховання та турботи про дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. ДБСТ – це окрема сім'я, яка створюється за бажанням подружжя або окремої особи, що не перебуває у шлюбі (далі – батьки-вихователі), які беруть на виховання та спільне проживання не менш як 5 дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Загальна кількість дітей у ДБСТ, враховуючи рідних та прийомних, не повинна перевищувати 10 осіб. Прийомна сім'я – це сім'я, яка добровільно взяла із закладів для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування від 1 до 4 дітей виховання та спільне проживання. Загальна кількість дітей у такій сім'ї, враховуючи рідних і прийомних, як правило, не повинна перевищувати 5 осіб.

4. Правова природа договору про патронат над дитиною, договору про влаштування дітей до прийомної сім'ї, договору про організацію діяльності дитячого будинку сімейного типу, договору про наставництво.

Розглядаючи це питання, необхідно проаналізувати точки зору щодо сімейно-правової, цивільно-правової природи договору про патронат над дитиною, договору про влаштування дітей до прийомної сім'ї, договору про організацію діяльності дитячого будинку сімейного типу, договору про наставництво. Крім того, доцільно визначитися з поняттям адміністративний договір та його ознаками у контексті правової характеристики договору про патронат над дитиною, договору про влаштування дітей до прийомної сім'ї, договору про організацію діяльності дитячого будинку сімейного типу, договору про наставництво.

Питання цільових виступів здобувачів вищої освіти для розкриття окремих проблем, явищ тощо:

1. Проблемні питання встановлення та припинення опіки та піклування над дітьми.
2. Наставництво над дитиною.

Теми для рефератів, які відповідають темі заняття.

1. Усиновлення іноземцем дитини – громадянина України.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. *Офіційний вісник України*. 2002. № 7. Ст. 273.
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. *Офіційний вісник України*. 2003. №11. Ст. 461.
4. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. №1618-IV. *Голос України*. 2004. № 89-91.
5. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477- IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 30. Ст. 260.
6. Про державну реєстрацію актів цивільного стану : Закон України від 1 липня 2010 р. № 2398-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 38. Ст. 509.
7. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування : Закон України від 13 січня 2005 року № 2342-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 6. Ст. 147.
8. Актуальні питання прикладної цивілістики: сімейне, трудове, земельне та житлове право : наук.-практ. посіб. / О.В. Гетьманцев, О.В. Кіріяк, М.Б. Мельник та ін. Київ : Правова єдність, 2015. 448 с.
9. Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навчальний посібник / Сліпченко С. О., Синегубов О. В., Кройтор В. А. та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. С. 650-654.
10. Правова доктрина України : у 5 т. / Нац. акад. прав. наук України. Доктрина приватного права України. Т. 3. Харків: Право, 2013. 760 с.
11. Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. / редкол.: В.Я. Тацій (голова), О.В. Петришин, Ю.В. Баулін та ін. Цивільно-правові науки. Приватне право. Т. 3. 2008. 640 с.
12. Сімейний кодекс України: науково-практичний коментар / за ред. І. В. Жилінкової. Харків: Ксилон, 2008. С. 649-797.

Практичне заняття Форми влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування: теоретичні та практичні проблеми

Навчальна мета заняття: засвоїти теоретичні положення щодо форм влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, засвоїти нормативний матеріал щодо усиновлення, опіки, піклування над дітьми, ознайомитися з практикою застосування сімейно-правових норм у сфері укладення договорів про організацію діяльності дитячого будинку сімейного типу, договору про влаштування дітей до прийомної сім'ї.

Кількість годин:

денна форма навчання – 4 години;

заочна форма навчання – 1 година.

Місце проведення: навчальна аудиторія (номер аудиторії визначається розкладом занять)

Навчальні питання:

1. Проблемні питання усиновлення як сімейної форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.
2. Проблемні питання патронату над дітьми.
3. Дитячий будинок сімейного типу та прийомна сім'я: теоретичні та практичні проблемні питання.
4. Правова природа договору про патронат над дитиною, договору про влаштування дітей до прийомної сім'ї, договору про організацію діяльності дитячого будинку сімейного типу, договору про наставництво.

Література

13. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
14. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. *Офіційний вісник України*. 2002. № 7. Ст. 273.
15. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. *Офіційний вісник України*. 2003. №11. Ст. 461.
16. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. №1618-IV. *Голос України*. 2004. № 89-91.
17. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477- IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 30. Ст. 260.
18. Про державну реєстрацію актів цивільного стану : Закон України від 1 липня 2010 р. № 2398-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 38. Ст. 509.
19. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування : Закон України від 13 січня 2005 року № 2342-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 6. Ст. 147.
20. Актуальні питання прикладної цивілістики: сімейне, трудове, земельне та житлове право : наук.-практ. посіб. / О.В. Гетьманцев, О.В. Кіріяк, М.Б. Мельник та ін. Київ : Правова єдність, 2015. 448 с.
21. Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навчальний посібник / Сліпченко С. О., Синегубов О. В., Кройтор В. А. та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. С. 650-654.
22. Правова доктрина України : у 5 т. / Нац. акад. прав. наук України. Доктрина приватного права України. Т. 3. Харків: Право, 2013. 760 с.
23. Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. / редкол.: В.Я. Тацій (голова), О.В. Петришин, Ю.В. Баулін та ін. Цивільно-правові науки. Приватне право. Т. 3. 2008. 640 с.
24. Сімейний кодекс України: науково-практичний коментар / за ред. І. В. Жилінкової. Харків: Ксилон, 2008. С. 649-797.

Завдання 8.1.

Після розірвання шлюбу батьків п'ятирічний Сашко І-к залишився проживати з матір'ю в м. Житомирі. Його батько вступив на військову службу

за контрактом і звідти перераховував аліменти на утримання сина. Через рік мати Сашка важко захворіла й померла. Після цього хлопчик тимчасово проживав у родичів, які не мали наміру взяти його на виховання у свою сім'ю, вважаючи, що виховувати Сашка повинен його батько. На запит органу опіки та піклування командир військової частини повідомив, що батько Сашка відбув для подальшого проходження служби в район збройного конфлікту. Наступні запити про його місцезнаходження результату не дали. Через місяць після направлення останнього запиту орган опіки та піклування вжив необхідних заходів по постановці Сашка на облік дітей, які залишилися без піклування батьків, а ще через три місяці Сашко був усиновлений в судовому порядку подружжям С-ків, які проживають в одному з міст Київської області.

Через шість місяців після усиновлення до Житомира приїхав батько Сашка, який пояснив, що потрапив в полон і протягом тривалого часу утримувався незаконним озброєним формуванням. Вважаючи дії органу опіки та піклування незаконними, він зажадав, щоб йому були надані відомості про сина і звернувся до суду з вимогою про скасування усиновлення, заявивши, що він має переважне право на виховання своєї дитини.

Чи обґрунтовано діяв орган опіки та піклування при постановці Сашка на облік дітей, які залишилися без піклування батьків? Вкажіть підстави визнання дітей такими, що залишилися без піклування батьків? Яке рішення повинен прийняти суд за заявою рідного батька Сашка?

Завдання 8.2.

Залишившись без піклування батьків, 6-річний Богдан К-н був тимчасово поміщений органом опіки та піклування у навчально-виховний заклад для дітей, які залишилися без піклування батьків. Заходи щодо його влаштування в сім'ю (на усиновлення, під опіку, прийомну сім'ю, дитячий будинок сімейного типу, під патронат) на території області за місцем знаходження навчально-виховного закладу протягом чотирьох місяців результату не дали. Після цього керівник навчально-виховного закладу на прохання іноземної посередницької фірми самостійно організував знайомство з Богданом подружжя Т. – громадянами США, а потім за погодженням з ними дав висновок про можливість усиновлення Богдана. Цей висновок було представлено до суду для вирішення питання про усиновлення Богдана подружжям Т.

Дізнавшись про це, орган опіки та піклування відкликав із суду висновок керівника навчально-виховного закладу і поставив питання про притягнення його до адміністративної відповідальності. Однак останній не погодився з тим, що скоїв правопорушення, пояснивши, що він вжив усіх можливих заходів для влаштування дитини в сім'ю і діяв в її інтересах.

Як слід вирішити справу? При наявності яких підстав дитина, яка є громадянином України може бути усиновлена іноземцями?

Завдання 8.3.

У зв'язку з роботою за контрактом сім'я П-вих (чоловік, дружина і 5-річний син) виїхала з місця постійного проживання у м. Харкові на о. Зміїний. Через деякий час подружжя П-вих потонули в морі при аварії судна. Після загибелі

батьків їхній син був тимчасово влаштований органом опіки та піклування до навчально-виховного закладу для дітей, які залишилися без піклування батьків. Тут дитина звикла до нових умов життя, знайшла контакт з вихователями та дітьми. Через кілька місяців до закладу приїхала раніше незнайома з ним родичка П-вих – Р. Т-на, яка попросила керівника навчально-виховного закладу Б-ву дати позитивний висновок для усиновлення нею дитини. Однак Б-ва стала відмовляти Т-ну від усиновлення, мотивуючи це тим, що раніше вона не була знайома з дитиною і невідомо, як складуться у них стосунки, а в дитячому будинку дитина добре влаштована і адаптувалася. У свою чергу, Р. Т-на висловила тверде переконання в тому, що дитині буде краще в неї і в оточенні родичів, де хлопчик зможе жити в звичних для нього умовах. Проте думку Б-вої з посиланням на інтереси дитини підтримав також орган опіки та піклування, у зв'язку з чим у клопотанні Т-ній було відмовлено.

Дайте правову оцінку діям керівника виховної установи Б-вої і органу опіки та піклування. Яким формам влаштування дітей, що залишилися без батьківського піклування, віддає пріоритет СК України?

Завдання 8.4.

Після смерті батьків неповнолітнього Олега Г-ка його родичами обговорювалося питання про подальше виховання хлопчика. При цьому більшістю родичів була висловлена думка, що найбільш прийнятним буде усиновлення його дядьком Сергієм А-ком (рідним братом матері хлопчика), як найбільш близьким родичем. Однак С. А-к пояснив родичам, що не може усиновити дитину, оскільки проти цього заперечує його дружина, а він не наважується піти з нею на конфлікт. Тоді бабуся хлопчика – Ніна Г-к (мати батька), вважаючи доводи А-ка непереконаливими, сама подала до суду заяву про усиновлення Олега Г-ка Сергієм А-ком.

Проаналізуйте наведену ситуацію та дайте висновок по справі. Чия згода необхідна для усиновлення дитини?

Завдання 8.5.

Іван Д-в подав до суду заяву про усиновлення 7-річного сироти Данила Л-ка, що тимчасово знаходиться після смерті батьків у дитячому будинку. У зв'язку з цим суддя у ході підготовки справи до судового розгляду витребував з органу опіки та піклування висновок про обґрунтованість і відповідність усиновлення інтересам дитини.

Через місяць до суду надійшов такий висновок, до якого були додані й інші документи: згода органу опіки та піклування на усиновлення; свідоцтво про народження Д.Л-ка; медичний висновок про стан здоров'я, фізичний та розумовий розвиток хлопчика, згода директора дитячого будинку на усиновлення. Проте суддя вимагав від органу опіки та піклування додатково подати також акт обстеження умов життя І. Д-ва та довідку з Ощадбанку за місцем його проживання про наявність та розмір його грошового внеску. Своє рішення суддя пояснив необхідністю ретельного дослідження матеріального становища Д-ва з метою визначення його можливостей щодо гідного виховання та утримання дитини.

Чи обґрунтовані, на Вашу думку, вимоги судді (при відповіді пошліться на конкретні норми закону)? Які документи повинні бути надані усиновлювачем до заяви до суду про усиновлення дитини і до висновку органом опіки та піклування?

Завдання 8.6.

При розгляді судом справи про усиновлення виявилася неявка до суду з поважних причин працівників районної прокуратури. Це було пов'язано з тим, що прокурор перебував у відпустці, його заступник відбув на нараду в обласну прокуратуру, а помічник прокурора перебував на огляді місця події. У зв'язку з цим представником органу опіки та піклування було заявлено клопотання про залучення до участі у справі слідчого прокуратури, який перебуває на робочому місці і з цього приводу заперечень не висловив.

Яке рішення повинен прийняти суддя за клопотанням представника органу опіки та піклування?

Завдання 8.7.

До суду надійшла заява від подружжя В-вих про усиновлення малолітньої Таї Р-ної, що залишилася без піклування батьків. При знайомстві з відомостями про осіб В-вих суддею було встановлено, що шість років тому вони були звільнені від обов'язків опікунів свого племінника за неналежне виконання покладених на них законом обов'язків. Пояснюючи цей факт, В-ви вказали, що у них не склалися відносини з племінником внаслідок його неналежної поведінки, тому у них відбувалися сварки, виникла конфліктна ситуація, в результаті чого вони були звільнені від обов'язків опікунів. Винними в цьому В-ви вважали тільки племінника, а себе – зразковими вихователями. Проте суддя відмовив у задоволенні їх заяви про усиновлення, пославшись на те, що раніше В-ви дискредитували себе як вихователів, а тому не можуть стати усиновителями.

Які вимоги висуває закон до особистості усиновителів? Назвіть осіб, які не мають права бути усиновлювачами. Чи правомірна відмова суду подружжю В-вим у задоволенні їх заяви про усиновлення Т. Р-ної?

Завдання 8.8.

Одинокa бездітна громадянка Ю. Д-ва вирішила усиновити дитину і з цією метою прийшла на консультацію до міського відділу у справах дітей. При уточненні відомостей про особу Д-вої було встановлено, що внаслідок захворювання дихальних шляхів вона є інвалідом III групи, проте займається надомною працею і має постійний достатній дохід. У зв'язку з цим інспектором відділу у справах дітей було висловлено сумнів щодо можливості Д-вої за станом здоров'я виконувати обов'язки усиновлювача. Тоді Д-ва звернулася до юридичної консультації з проханням дати правову оцінку проблеми, що виникла.

Яке роз'яснення повинні дати Д-вій у юридичній консультації? Чи перешкоджає захворювання Д-вої усиновленню нею дитини?

Завдання 8.9.

Через три роки після смерті дружини Андрій Б-н, що мав 13-річну доньку, одружився на 25-річній Ользі В-ній, яка при укладенні шлюбу взяла прізвище чоловіка. Між мачухою та падчеркою склалися хороші відносини, було досягнуто повне взаєморозуміння. Виходячи з цього, через рік після державної реєстрації укладення шлюбу О. Б-на вирішила усиновити дитину свого чоловіка. Однак інспектор служби у справах дітей, куди Б-на звернулися за порадою, заявила, що усиновлення неможливе, оскільки законом забороняється усиновлення, якщо різниця у віці між усиновлювачем та усиновленою дитиною менше 18 років.

Проаналізуйте наведену ситуацію та дайте висновок у справі.

Завдання 8.10.

Самотні брат і сестра – Антон К-ко (48 років) і Галина К-ко (45 років) – вирішили спільно усиновити дочку, народжену Ганною Ц-ною, і звернулися із заявою до органу опіки та піклування з проханням дати необхідний висновок для суду. У заяві вони пояснили, що в 2004 р. Ц-на залишила дитину у далекої родички і переїхала на постійне місце проживання до м. Хуст, де уклала шлюб. Долею своєї дитини вона не цікавиться, коштів на її утримання не присилає, хоча, за наявними відомостями, матеріально забезпечена добре. К-ки вважають, що для усиновлення ними дочки Ц-ної ніяких перешкод немає і просили орган опіки та піклування дати позитивний висновок про відповідність усиновлення інтересам дитини.

Які умови усиновлення (удочеріння) передбачені законом? Чи може бути здійснено усиновлення (удочеріння) без згоди батьків дитини, зокрема Ц-ної? Які функції виконують органи опіки та піклування у зв'язку з усиновленням (удочерінням)?

Чи підлягає задоволенню прохання К-ків? У якому порядку провадиться усиновлення (удочеріння) дитини?

Завдання 8.11.

Подружжя С-ків подали до суду заяву про усиновлення 11-річного дитини-сироти Микити Х-ка. Спочатку вони не збиралися змінювати прізвище хлопчика, вважаючи це необов'язковим, тому в своїй заяві до суду про усиновлення Микити прохання про зміну прізвища дитині не висловлювали. Проте потім за порадою друзів з метою забезпечення таємниці усиновлення все-таки вирішили присвоїти дитині своє прізвище, про що заявили в судовому засіданні.

Виносячи рішення про усиновлення, суд відмовив їм у присвоєнні дитині нового прізвища. В обґрунтування цього суддя пояснив, що прохання усиновителів про зміну прізвища усиновлюваної дитини повинно попередньо вказуватися в заяві усиновлювачів. Крім того, бажання С-ків змінити прізвище

хлопчика при усиновленні виявилося для нього несподіваним. Його згода на можливу зміну його прізвища також не з'ясовувалася.

Дайте правову оцінку судовим рішенням. Як слід було діяти суду в даній ситуації? Чи можливо змінити прізвище усиновленої дитини після винесення судом рішення про усиновлення?

Завдання 8.12.

В. Н-ва після смерті рідної сестри взяла до себе її 2-річну доньку Богдану. Батько дівчинки не заперечував проти цього. Коли Богдані виповнилося 5 років, Н-ва звернулася до органу опіки та піклування за порадою. Вона дуже прив'язалася до дівчинки, і та кличе її мамою. Батько Богдани за весь цей час ніякої уваги дочці не приділяв, матеріально не допомагав, поїхав в інше місто і одружився. У Н-вої є чоловік, з яким вона перебуває у зареєстрованому шлюбі, але спільно вони не проживають вже понад 4 роки. Н-ва питала, чи зможе вона удочерити дівчинку без згоди її чоловіка, що для цього необхідно та хто має вирішувати це питання?

Яку відповідь Ви б могли дати Н-вій?

Завдання 8.13.

Подружжям Т-вих в установленому законом порядку була усиновлена дитина, якій було присвоєне їх прізвище. Через деякий час Т-ви переїхали на нове місце проживання та з метою забезпечення таємниці усиновлення подали до органу державної реєстрації актів цивільного стану заяву про видачу їм нового свідоцтва про народження усиновленої дитини із зазначенням її нового прізвища. В обґрунтування своєї вимоги Т-ви надали необхідні документи про усиновлення дитини. Однак їм було запропоновано направити цю заяву до органу державної реєстрації актів цивільного стану за місцем народження дитини або за місцем державної реєстрації усиновлення. Усі прохання Т-вих позитивно вирішити їх заяву були залишені без уваги під приводом відсутності оригіналу записів про народження дитини і про її усиновлення та неможливість вирішення цього питання за новим місцем проживання усиновителів.

Чи правомірні дії працівників органу державної реєстрації актів цивільного стану? Як слід вчинити в даному випадку?

Завдання 8.14.

Іра Ю-ко, народжена в незареєстрованому шлюбі, була передана матір'ю в дитячий будинок коли дівчинці було 8 місяців. Мати залишила письмову згоду на можливе в майбутньому удочеріння Іри, а сама з виїхала міста. Через два роки дівчинку в установленому законом порядку удочерили подружжя С-ків. Через рік після цього від матері Іри в дитбудинок поштою надійшла заяву про скасування згоди на удочеріння. А ще через рік Ю-ко повернулася до міста і пред'явила позов до суду про скасування удочеріння, вказавши, що вона сама бажає виховувати дочку.

У якій формі дається згода батьків на усиновлення дитини і чи може вона бути відкликана? Чи є підстави для задоволення вимоги Ю-ко? Який порядок усиновлення (удочеріння) дітей, які залишилися без піклування батьків, і перебувають у виховних установах?

Завдання 8.15.

Неодружена Людмила К-нко вирішила всиновити свого 2-річного племінника Альошу Д-ва (сина її сестри), батьки якого загинули в авіаційній катастрофі. За її заявою судом було винесено в установленому порядку рішення про усиновлення дитини. Клопотання про зміну при усиновленні прізвища дитини К-ко не висувала. Після цього Л. К-ко пред'явила рішення суду за місцем роботи, попросивши на цій підставі надати їй відпустку по догляду за малолітньою дитиною до досягнення нею трьох років, а також призначити щомісячну допомогу на дитину.

Чи правомірні дії Л.К-ко?

Завдання 8.16.

Юрій та Олена М-ки жили в зареєстрованому шлюбі. У лютому 2009 року чоловік поїхав працювати на Крайню Північ РФ. Перший час листи і грошові перекази від нього надходили регулярно, а з грудня 2010 року від нього перестали приходити звістки. Вжиті дружиною заходи для розшуку чоловіка не дали результатів. У лютому 2006 року М-к рішенням суду був оголошений померлим, а у березні 2015 року О.М-к одружилася з Ігорем Р-ва, який усиновив двох її дітей 7 і 9 років. У квітні 2017 р. Ю.М-к повернувся і зажадав відновлення шлюбу з Оленою, а також скасування усиновлення дітей. Своє тривале мовчання і відсутність він пояснював тим, що перебував у місцях позбавлення волі.

Чи можливе відновлення шлюбу М-ків? За наявності яких підстав може бути проведене скасування усиновлення? Якщо Ю. М-к звернеться до суду з вимогою про скасування усиновлення, чи підлягає вона задоволенню?

Завдання 8.17.

Григорій В-ко на прохання своєї дружини Тамари П-к усиновив її 5-річного сина, народженого нею у шлюбі з Борисом П-ком. Надалі відносини між В-ком і Т.П-к зіпсувалися. Вона разом із сином Юрою пішла до Бориса і відновила з ним сімейні стосунки. Незабаром Тамара пред'явила позов до В-ка про стягнення аліментів на утримання Юри. Суд, виходячи з того, що В-ко є усиновлювачем дитини, стягнув з нього аліменти, однак останній пред'явив позов про скасування усиновлення, оскільки він фактично позбавлений можливості брати участь у вихованні дитини.

Чи підлягає задоволенню позов В-ка про скасування усиновлення дитини?

Завдання 8.18.

Прокурор району пред'явив позов до подружжя С-ків про скасування удочеріння ними племінниці Діани. Судом було встановлено, що єдиною

причиною удочеріння відповідачами племінниці було прагнення отримати більшу житлову площу у зв'язку зі знесенням будинку, в якому вони проживають. Усиновителі в свою сім'ю Діану не брали, дівчинка продовжувала жити з матір'ю. Суд виніс рішення про скасування удочеріння, вказавши, що воно суперечить інтересам дитини.

Дайте правову оцінку рішення суду. Перелічіть підстави скасування усиновлення. Які правові наслідки скасування усиновлення?

Завдання 8.19.

І. Т-ко пред'явила позов до С. Т-ка про розірвання шлюбу та скасування удочеріння останнім її дочки, 2011 року народження, оскільки між сторонами склалися неприязні стосунки, які не могли забезпечити нормального виховання дитини. Причиною такої сварки між подружжям стало погане ставлення С. Т-ка до усиновленої дочки: у відносинах з дівчинкою він був грубий, часто бив її, дівчинка його боялася. Суд повністю задовольнив позовні вимоги І. Т-ко і одночасно зобов'язав відповідача виплачувати аліменти на утримання дівчинки до її повноліття.

Чи правильне рішення виніс суд? Хто має право вимагати скасування усиновлення в судовому порядку? Які питання можуть бути вирішені судом при розгляді справи про розірвання шлюбу?

Завдання 8.20.

Неодружена 15-річна Аліна народила хлопчика Родіона, якого відмовилася взяти з пологового будинку, мотивуючи, тим, що вона сама перебуває на утриманні батьків, які живуть у незадовільних житлових умовах. Аліна також заявила, що доля дитини її не цікавить. Хлопчик був переданий в будинок дитини.

Через 2,5 місяця після народження Родіона до суду за місцем знаходження будинку дитини подали заяву про її усиновлення подружжя Х-тів, що проживають у ФРН.

Дізнавшись про це, до суду за місцем проживання Аліни звернулася з проханням про усиновлення Родіона також старша одружена сестра Алінії – Таміла А-ва. Суд прийняв її заяву, а потім передав справу до суду за місцем знаходження будинку дитини для спільного розгляду з заявою подружжя Х-тів.

У судовому засіданні Аліна, батьки її і Таміли заперечували проти усиновлення Родіона подружжям Х-тів. Проте суд задовольнив прохання останніх, мотивуючи своє рішення тим, що вони мають комфортабельне житло, високі доходи, тому можуть дати дитині краще утримання, виховання і освіту, а А-ва має своїх трьох дітей, достаток у її родині невеликий, її чоловік бажання усиновити Родіона не висловив.

Як слід вирішити справу? Хто має переважне перед іншими право на усиновлення дитини?

Завдання 8.21

18-річний Олег К-ко звернувся до органу опіки та піклування з заявою про скасування усиновлення, про зміну його прізвища на прізвище матері і зміну по-батькові. У заяві він вказав: у віці 9 років він без його згоди був усиновлений вітчимом, який у зв'язку з цим був записаний його батьком в книзі записів народжень і його свідоцтві про народження; після смерті його матері усиновлювач повадився з ним дуже суворо, а тепер відмовляється оплатити навчання Олега у вищому навчальному закладі, хоча цілком міг би це зробити, продавши дачу, придбану за життя матері.

Чи можуть бути задоволені вимоги О. К-ка? Який порядок та підстави скасування усиновлення?

Завдання 8.22.

28-річний Антон Ю-ч і його 18-річна дружина Ганна вирішили удочерити 4-річну Ніну, що залишилася без піклування батьків. Суд задовольнив це прохання.

Коли Ніні було 7 років, Ю-чи розірвали шлюб. За рішенням суду Ніна була передана на виховання Ганні, а з Антона були стягнуті аліменти на утримання Ніни.

Через рік Ганина одружилася з Романом Х-хом. Через півроку бабуса Ніни, зустрічаючись з онукою, стала помічати, що Ніна худне, має заляканий вигляд, стала заїкатися. Від сусідів бабуса дізналася, що Х-х жорстоко поводить з Ніною, б'є її, а будучи у нетверезому стані, виганяє в будь-яку погоду з будинку на вулицю; Ганна боїться свого чоловіка і не може захистити Ніну.

Бабуса має намір домогтися: скасування удочеріння Ніни; призначення її самої опікуном Ніни; стягнення з Ганни і Х-ха аліментів на утримання Ніни; отримання нею аліментів з Ю-ча, що виплачуються на утримання Ніни за рішенням суду.

Чи підлягають вимоги бабусі задоволенню?

Завдання 8.23.

Подружжя Л-вих усиновило дитину, рідним батьком якої був брат Л-ва, який жив в м. Луцьку. У зв'язку з усиновленням, 6-річний хлопчик переїхав на постійне місце проживання до м. Харкова і проживав в сім'ї Л-вих, хоча й підтримував відносини з кровними родичами. За цей час подружжю Л-вих виконкомом були покращені житлові умови (надана двокімнатна квартира). Через сім років після усиновлення помер Л-в. Його дружина звернулась до суду з позовом про визнання усиновлення недійсним, мотивуючи це тим, що у неї з чоловіком наміру дійсно всиновити дитину не було, хоча усиновлення й було належним чином оформлене. Своє бажання оформити усиновлення позивачка пояснила тим, що вони бажали отримати квартиру більшої площі в м. Харкові.

Яким повинне бути рішення суду? Які підстави та наслідки визнання усиновлення недійсним? Хто має право заявити позов про визнання усиновлення недійсним?

Завдання 8.24.

Д-ва знаходилася у важкому матеріальному стані і погодилася на усиновлення Х-кою її дворічної доньки Аліни. Через рік Д-ва помітила, що дівчинка погано розвивається, худа, має заляканий вигляд. Через сусідів та знайомих вона встановила, що Х-ка жорстоко б'є дитину, погано годує, не займається її вихованням. На підставі цього Д-ва звернулася до суду з заявою про скасування усиновлення та стягнення з Х-кої аліментів.

Яке рішення повинен винести суд? Чи зміниться рішення суду, якщо Х-ка є громадянкою Італії?

Завдання 8.25.

Р-в та його фактична дружина З-на усиновили трирічного Євгена М-на. Після смерті Р-ва З-на подала клопотання про призначення пенсії Євгену. В процесі розгляду клопотання з'ясувалося, що З-на не була дружиною померлого. Він перебував у зареєстрованому шлюбі з Р-вою, яка на усиновлення Євгена згоди не давала, і також подала клопотання про призначення пенсії після смерті чоловіка. Крім цього, було встановлено, що Євген є онуком З-ної і має батька – Василя М-на. Між тим, Р-в та З-на в клопотанні про усиновлення вказали, що батьки хлопчика відсутні.

На підставі викладених фактів відділ соціального забезпечення звернувся до суду з заявою про скасування усиновлення.

Як слід вирішити справу?

Завдання 8.26.

Громадянин ФРН І-ц вирішив усиновити малолітню дитину, і в зв'язку з цим звернувся в будинок дитини м. Харкова, в якому знаходяться діти, від яких при народженні відмовились батьки. Адміністрація будинку відмовила йому на тій підставі, що І-ц не є громадянином України.

Чи обґрунтована відмова адміністрації? Який порядок усиновлення дітей, які є громадянами України, іноземцями?

Завдання 8.27.

Бездітне подружжя М-вих вирішили всиновити дитину. У дитячому будинку, дитину яку їм запропонували, записали як І-в Олексій Петрович, 7 квітня 2007 року народження.

М-ви звернулися до юриста за консультацією: як вони зможуть захистити свої права та права всиновленої ними дитини, якщо мати дитини з часом з'явиться і заявить свої права на неї, або повідомить Олексію, що М-ви не його рідні батьки, оскільки вона сама дала йому прізвище, ім'я та по батькові і пам'ятає дату його народження; і чи зможе вона за цими даними розшукати дитину.

Дайте розгорнуту консультацію.

Завдання 8.28.

Л. Ш-ко була призначена опікуном 13-річної дівчинки. Коли дівчинці виповнилося 16 років, у неї знайшлася родичка, яка захотіла її взяти в свою сім'ю на виховання.

Чи можлива відміна піклування в даній ситуації? Чи зміниться ситуація у разі, якщо 16-річна дівчина одружиться? Як буде вирішуватися питання в разі тяжкої хвороби, смерті або переїзду в іншу місцевість опікуна чи піклувальника? Чи допускає закон скасування опіки чи піклування на прохання самої дитини і в яких випадках?

Завдання 8.29.

У 2015 році органом опіки та піклування було укладено договір про патронат з Ж-ним щодо малолітнього Т-ва. При черговій перевірці виконання договору патронату з'ясувалося, що відділ державної виконавчої служби примусово реалізував квартиру, яка належала Ж-ну, з метою виконання судового рішення. Внаслідок цього, патронована дитина залишилася без місця проживання. Ж-н відвіз дитину до своєї матері.

Орган опіки та піклування звернувся до суду з позовом до Ж-на про розірвання договору патронату.

Яке рішення повинен прийняти суд?

Завдання 8.30.

До органу опіки та піклування звернулася К-ва з проханням передати їй на патронатне виховання доньку її померлої сусідки К-ну. В укладенні договору про патронат К-вій було відмовлено на тій підставі, що у 1978 році вона була позбавлена батьківських прав щодо свого сина. Вважаючи рішення органу опіки та піклування незаконним К-ва звернулася з позовом до суду.

Яке рішення повинен прийняти суд?

Завдання 8.31.

Подружжя Д-ків, які проживають в однокімнатній квартирі загальною площею 42 м², подали до органу опіки та піклування за місцем свого проживання заяву з проханням дати висновок про можливість бути прийомними батьками. До своєї заяви вони додали довідку з місця роботи (із зазначенням посади та розміру заробітної плати), копію фінансового особового рахунку і виписку з будинкової книги з місця проживання, копію свідоцтва про укладення шлюбу та медичну довідку про стан здоров'я. Через місяць органом опіки та піклування було здійснено обстеження умов проживання Д-на та за його результатами складено акт про неналежні житлово-побутові умови їх проживання, що перешкоджає Д-кам стати прийомними батьками. Крім того, орган опіки та піклування вказав, що заявниками представлені не всі необхідні документи. На цій підставі за заявою Д-ків було складено негативний висновок про їх можливість стати прийомними батьками, у зв'язку з чим їм було відмовлено в підборі дітей для влаштування у прийомну сім'ю. Про прийняте рішення Д-ків було повідомлено через 10 днів після складання висновку.

Дайте правову оцінку рішенням органу опіки та піклування. Які документи повинні бути представлені до органу опіки та піклування особами, які бажають стати прийомними батьками?

Завдання 8.32.

Овдовілий Г-в, що має двох неповнолітніх дітей, одружився з І-вою, в якій було троє своїх малолітніх дітей і троє дітей, прийнятих на виховання за договором про влаштування дітей до прийомної сім'ї. І-ва з дітьми переїхала в будинок Г-ва, розташований в селі у сусідньому районі.

Г-в та І-ва хочуть взяти в прийомну сім'ю 8-річного Олексія, який разом з 10-річною сестрою перебуває в дитячому будинку. Вони також хочуть, щоб аліменти, що стягуються з позбавленого батьківських прав батька Олексія, і пенсія, призначена Альоші (синові Г-ва) внаслідок смерті годувальника – його матері, перераховувалися на ім'я Іванової. Заяву про це вони мають намір подати голові адміністрації району, на території якого знаходиться дитячий будинок.

Як слід вирішити ці питання? Як вчинити з раніше укладеним договором І-вої про влаштування дітей до прийомної сім'ї та передачу їй трьох дітей після вступу І-вої у шлюб з Г-вим?

Завдання 8.33.

Органом опіки та піклування і подружжям Р-них був укладений договір про передачу їм на виховання строком на п'ять років позбавлених батьківського піклування малолітніх братів К-вих. У результаті була утворена прийомна сім'я.

Через рік Р-на звернулися до органу опіки та піклування з проханням розірвати зазначений договір, пославшись на незадовільну поведінку дітей, що завдає їм численних неприємностей.

Яке рішення може бути прийняте за заявою Р-ної? Назвіть підстави дострокового розірвання договору про влаштування дитини (дітей) до прийомної сім'ї?

Завдання 8.34.

Подружжя Б-ких взяли за договором у родину 6 дітей, які залишилися без піклування батьків. При цьому термін, на який кожен з дітей було передано на виховання Б-ким, в договорі не було вказано.

Три прийомних малолітніх брата проживали в приватизованій їхніми батьками 3-кімнатній квартирі, але батьки нещодавно загинули в ДТП, тимчасовий нагляд за дітьми здійснювала стара бабуса, яка дітьми не займалася.

Двоє інших дітей – брат і сестра (відповідно 9 і 11 років) до цього також проживали з батьками в приватному будинку, але були відібрані у них у зв'язку з позбавленням батьківських прав.

Старший з дітей – шістнадцятирічний Борис живе в сім'ї Б-ких як прийомний син вже 5 років і збирається вступити в поточному році до коледжу, що знаходиться в сусідній області.

Які заходи і на захист яких прав прийомних дітей повинні вжити подружжя Б-ких? Чи буде розірваний договір про влаштування до прийомної сім'ї Бориса, якщо він вступить до коледжу? Які права мають прийомні діти? Які права і обов'язки у прийомних батьків?

Завдання 8.35.

Сім'я М-ків, маючи двох рідних дітей, вирішила взяти в прийомну сім'ю третю дитину. Через рік після того, як прийомна дитина почала жити в їхній сім'ї, органи місцевої влади видали акт, за яким сім'я, що має трьох і більше дітей, може отримати кредит на вигідних для сім'ї умовах для придбання житла. М-ки вирішила подати заяву на отримання кредиту. Але при заповненні документів виникло питання: чи вважається прийомна дитина членом їхньої сім'ї?

Дайте визначення сім'ї. Чи можна родину М-ків віднести до категорії тих сімей, які мають трьох дітей?

Завдання 8.36.

До органу опіки та піклування звернувся С-в з проханням передати йому на виховання братів Андрія та Сергія Ш-вих – вихованців дитячого будинку сімейного типу «Сонечко». Він пояснив, що є сусідом сім'ї Ч-вих, які виховують як батьки-вихователі цього будинку шістьох дітей віком від семи до шістнадцяти років.

За словами С-ва, Ч-ви, пропагуючи нову систему виховання, жорстоко знущаються над дітьми, заставляють з ранньої весни до пізньої осені ходити у літньому одязі, примушують їх важко працювати тощо.

С-ву дуже сподобалися брати Ш-ви, між ними склалися приязні стосунки. Діти також хочуть проживати з ним, однак бояться висловити своє бажання, побоюючись покарання з боку Ч-вих.

Дайте юридичний аналіз наведеної ситуації. Які підстави припинення діяльності дитячого будинку сімейного типу? Які права та обов'язки мають вихованці дитячого будинку сімейного типу?

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття. У вступній частині заняття визначаються мета та послідовність його проведення, а також надаються викладачем роз'яснення з питань, що викликають складнощі щодо їх правильного засвоєння.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

1. Проблемні питання усиновлення як сімейної форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

На сьогодні в Україні існує дві основні форми влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування: індивідуальна та суспільна (інтернатна). У доктрині права індивідуальну форму влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, класифікують за різними підставами. За підставами виникнення розрізняють форми влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, на такі, що ґрунтуються на адміністративному акті (опіка, піклування), та форми влаштування, засновані на договорі (патронат, прийомна сім'я, дитячий будинок сімейного типу). Для усиновлення дитини потрібна її згода. Згода дитини на її усиновлення дається у

формі, яка відповідає її вікові та стану здоров'я. Проблемним питанням залишається форма згоди дитини на її усиновлення.

З метою вироблення вміння практичного використання даного теоретичного матеріалу вимагається вирішення одного із завдань, відповівши на питання, сформульовані в такому завданні (номер завдання визначається викладачем). Завдання виконуються письмово в окремому зошиті. Засобами контролю здобутих практичних навичок є перевірка правильності оформлення письмового виконання завдання та усна аргументація здобувача вищої освіти щодо обраного вмотивованого напрямку вирішення.

2. Проблемні питання патронату над дітьми.

Розглядаючи це питання, варто звернути увагу, що СК України патронат над дитиною визначає як тимчасовий догляд, виховання та реабілітація дитини в сім'ї патронатного вихователя на період подолання дитиною, її батьками або іншими законними представниками складних життєвих обставин. З метою вироблення вміння практичного використання даного теоретичного матеріалу вимагається вирішення одного із завдань, відповівши на питання, сформульовані в такому завданні (номер завдання визначається викладачем). Завдання виконуються письмово в окремому зошиті. Засобами контролю здобутих практичних навичок є перевірка правильності оформлення письмового виконання завдання та усна аргументація здобувача вищої освіти щодо обраного вмотивованого напрямку вирішення.

3. Дитячий будинок сімейного типу та прийомна сім'я: теоретичні та практичні проблемні питання.

Положенням про дитячий будинок сімейного типу (далі ДБСТ) встановлено, що ДБСТ є пріоритетною формою виховання та турботи про дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. ДБСТ – це окрема сім'я, яка створюється за бажанням подружжя або окремої особи, що не перебуває у шлюбі (далі – батьки-вихователі), які беруть на виховання та спільне проживання не менш як 5 дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Загальна кількість дітей у ДБСТ, враховуючи рідних та прийомних, не повинна перевищувати 10 осіб. Прийомна сім'я – це сім'я, яка добровільно взяла із закладів для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування від 1 до 4 дітей виховання та спільне проживання. Загальна кількість дітей у такій сім'ї, враховуючи рідних і прийомних, як правило, не повинна перевищувати 5 осіб.

З метою вироблення вміння практичного використання даного теоретичного матеріалу вимагається вирішення одного із завдань, відповівши на питання, сформульовані в такому завданні (номер завдання визначається викладачем). Завдання виконуються письмово в окремому зошиті. Засобами контролю здобутих практичних навичок є перевірка правильності оформлення письмового виконання завдання та усна аргументація здобувача вищої освіти щодо обраного вмотивованого напрямку вирішення.

4. Правова природа договору про патронат над дитиною, договору про влаштування дітей до прийомної сім'ї, договору про організацію діяльності дитячого будинку сімейного типу, договору про наставництво.

Розглядаючи це питання, необхідно проаналізувати точки зору щодо сімейно-правової, цивільно-правової природи договору про патронат над дитиною, договору про влаштування дітей до прийомної сім'ї, договору про організацію діяльності дитячого будинку сімейного типу, договору про наставництво. Крім того, доцільно визначитися з поняттям адміністративний договір та його ознаками у контексті правової характеристики договору про патронат над дитиною, договору про влаштування дітей до прийомної сім'ї, договору про організацію діяльності дитячого будинку сімейного типу, договору про наставництво.

З метою вироблення вміння практичного використання даного теоретичного матеріалу вимагається вирішення одного із завдань, відповівши на питання, сформульовані в такому завданні (номер завдання визначається викладачем). Завдання виконуються письмово в окремому зошиті. Засобами контролю здобутих практичних навичок є перевірка правильності оформлення письмового виконання завдання та усна аргументація здобувача вищої освіти щодо обраного вмотивованого напрямку вирішення.

III. Порядок проведення заключної частини заняття. У заключній частині заняття резюмуються дидактичні наслідки його проведення, надаються відповіді на проблемні питання та формулюються завдання на наступні практичні заняття.

4. Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в Інтернеті

Основна

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Декларація прав дитини, затв. Резолюцією 1386 (XIV) Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1959 р. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_384.
3. Декларація про соціальні і правові принципи, що стосуються захисту і благополуччя дітей, особливо при передачі дітей на виховання і їхнє усиновлення на національному і міжнародному рівнях, прийнята резолюцією 41/85 Генеральної Асамблеї ООН від 3 грудня 1986 р. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_131.
4. Конвенція ООН про права дитини, прийнята резолюцією 44/25 Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1989 р. *Бюлетень законодавства і юридичної практики України*. 1997. № 5. С. 35-53. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text
5. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. *Офіційний вісник України*. 2002. № 7. Ст. 273. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>
6. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. *Відомості*

Верховної Ради України. 2003. № 40–44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

7. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України.* 2004. № 40–41, 42. Ст. 492. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

8. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477- IV. *Відомості Верховної Ради України.* 2006. № 30. Ст. 260. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>

9. Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 1 липня 2010 р. № 2398-VI. *Відомості Верховної Ради України.* 2010. № 38. Ст. 506. // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2398-17#Text>

10. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування : Закон України від 13 січня 2005 року № 2342-IV. *Відомості Верховної Ради України.* 2005. № 6. Ст. 147. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2342-15#Text>

11. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 7 грудня 2017 р. № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради України.* 2018. № 5. Ст. 35. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>

12. Про медіацію. Закон України від 16 листопада 2021 року № 1875-IX. *Відомості Верховної Ради України.* 2022, № 7, ст.51. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>

13. Про міжнародне приватне право : Закон України від 23 червня 2005 р. № 2709-IV. *Відомості Верховної Ради України.* 2005. № 32. Ст. 422. URL :

14. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13 липня 2017 р. № 2136-VIII. *Відомості Верховної Ради України.* 2017. № 35. Ст. 376. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>

15. Про нотаріат: Закон України від 03 вересня 1993 р. № 3425-XII. *Відомості Верховної Ради України.* 1993. № 39. Ст. 383. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text>

16. Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей: Закон України від 2 червня 2005 року № 2623-IV. *Відомості Верховної Ради України.* 2005. № 26. Ст. 354. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2623-15#Text>

17. Про охорону дитинства : Закон України від 26 квітня 2001 р. № 2402-III. *Відомості Верховної Ради України.* 2001. № 30. Ст. 142. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>

18. Про приєднання України до Конвенції про визнання і виконання рішень стосовно зобов'язань про утримання : Закон України від 14 вересня 2006 р. № 135-V. *Відомості Верховної Ради України.* 2006. № 43. Ст.416. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973_001#Text

19. Про приєднання України до Конвенції про стягнення аліментів за кордоном : Закон України від 20 липня 2006 р. № 15-V. *Відомості Верховної Ради України.* 2006. № 39. Ст. 325. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15-16#Text>

20. Про приєднання України до Конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей : Закон України від 11 січня 2006 р. № 3303-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 16. Ст. 140. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3303-15#Text>

21. Про приєднання України до Конвенції про юрисдикцію, право, що застосовується, визнання, виконання та співробітництво щодо батьківської відповідальності та заходів захисту дітей : Закон України від 14 вересня 2006 р. № 136-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 43. Ст. 417. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/136-16#Text>

22. Про ратифікацію Європейської конвенції про здійснення прав дітей : Закон України від 3 серпня 2006 р. № 69-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 41. Ст. 354. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/69-16#Text>

23. Про ратифікацію Європейської конвенції про усиновлення дітей (переглянутої) : Закон України від 15 лютого 2011 р. № 3017-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 35. Ст. 346. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3017-17#Text>

24. Про ратифікацію Конвенції про контакт з дітьми (ETS № 192) : Закон України від 20 вересня 2006 р. № 166-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 45. Ст. 440. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/166-16#Text>

25. Про ратифікацію Конвенції про правову допомогу і відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах : Закон України від 10 листопада 1994 р. №240. *Зібрання законодавства України*. Серія 3. 2001. № 1. Ст. 26. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/240/94-%D0%B2%D1%80#Text>

26. Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами : Закон України від 20 травня 2022 №2319-IX URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2319-20#n2>

27. Про судовий збір: Закон України від 8 липня 2011 р. № 3674-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 14. Ст. 87. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17#Text>

28. Про третейські суди: Закон України від 11 травня 2004 р. № 1701-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 35. Ст. 412. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1701-15>

29. Деякі питання здійснення патронату над дитиною: постанова Кабінету Міністрів України від 16 берез. 2017 № 148. *Офіційний вісник України*. 2017. № 26. Ст. 739. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/148-2017-%D0%BF#Text>

30. Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини : постанова Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. № 866. *Офіційний вісник України*. 2008. № 76. Ст. 2561. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-%D0%BF#Text>

31. Про затвердження Положення про дитячий будинок сімейного типу : постанова Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2002 р. № 564. *Офіційний вісник України*. 2002. № 18. Ст. 925. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/564-2002-%D0%BF#Text>

32. Про затвердження Положення про прийомну сім'ю : постанова Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2002 р. № 565. *Офіційний вісник України*. 2002. № 18. Ст. 926. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/565-2002-%D0%BF#Text>

33. Про затвердження Порядку ведення Державного реєстру актів цивільного стану громадян : постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2007 р. № 1064. *Офіційний вісник України*. 2007. № 65. Ст. 2516. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1064-2007-%D0%BF#Text>

34. Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей : постанова Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2008 р. № 905. *Офіційний вісник України*. 2008. № 79. Ст. 2660. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/905-2008-%D0%BF#Text>

35. Про перелік видів доходів, які враховуються при визначенні розміру аліментів на одного з подружжя, дітей, батьків, інших осіб : постанова Кабінету Міністрів України від 26 лютого 1993 р. № 146. *Зібрання постанов Уряду України*. 1993. №8. Ст. 161. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/146-93-%D0%BF#Text>

36. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затв. наказом Міністерства юстиції України від 22.02.2012 р. №296/5. *Офіційний вісник України*. 2012. №17. Ст. 632. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12#Text>

37. Правила державної реєстрації актів цивільного стану в Україні, затверджені наказом Міністерства юстиції України від 18 жовтня 2000 р. № 52/5 (у редакції наказу Міністерства юстиції України від 24 грудня 2010 р. № 3307/5). *Офіційний вісник України*. 2000. №42. Ст. 1803. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0719-00#Text>

38. Про затвердження Правил внесення змін до актових записів цивільного стану, їх поновлення та анулювання : наказ Міністерства юстиції України від 12 січня 2011 р. № 96/5. *Офіційний вісник України*. 2011. № 4. Ст. 238. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0055-11#Text>

39. Про затвердження Правил опіки та піклування : наказ Державного комітету України у справах сім'ї та молоді, Міністерства освіти України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства праці та соціальної політики України №34/166/131/88 від 26.05.1999р. *Офіційний вісник України*. 1999. № 26. Ст. 1252. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0387-99#Text>

40. Актуальні питання прикладної цивілістики: сімейне, трудове, земельне та житлове право : наук.-практ. посіб. / О.В. Гетьманцев, О.В. Кіріяк, М.Б. Мельник та ін. Київ : Правова єдність, 2015. 448 с.

41. Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навчальний посібник / Сліпченко С. О., Синегубов О. В., Кройтор В. А. та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. 808 с.

Додаткова

1. Ватрас В. А. Джерела сімейного права: проблеми теорії та практики: монографія / В. А. Ватрас. Хмельницький: видавництво ТОВ «Поліграфіст-3», 2020. 824 с.
2. Кожевникова В. О. Теоретико-методологічні засади обмеження особистих немайнових та майнових прав суб'єктів сімейних відносин : монографія. Тернопіль : Підручники і посібники, 2016. 512 с.
3. Кожевникова В. О. Обмеження прав суб'єктів сімейних відносин: проблеми теорії та практики: монографія / В. О. Кожевникова. Київ: «Комп'ютерний дизайн», 2019. 520 с.
4. Козак О. М. Договір про влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у прийомну сім'ю: монографія. Львів, видавництво «Апріорі», 2020. 176 с.
5. Красицька Л. В. Проблеми здійснення та захисту особистих та майнових прав батьків і дітей: монографія. Київ: Видавництво Ліра-К, 2015. 628 с.
6. Менджул М. Принципи сімейного права (сутність та проблеми застосування) : монографія. Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2019. 420 с.
7. Менджул М.В. Порівняльне сімейне право: навчальний посібник. Ужгород : РІК-У, 2021. 296 с.
8. Науково-практичний коментар. Сімейний кодекс України / за заг. ред. Т. В. Боднар, О. В. Дзери. Київ : Юрінком Інтер, 2020. 552 с.
9. Правова доктрина України : у 5 т. / Нац. акад. прав. наук України. Доктрина приватного права України. Т. 3. Харків: Право, 2013. 760 с.
10. Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. / редкол.: В.Я. Тацій (голова), О.В. Петришин, Ю.В. Баулін та ін. Цивільно-правові науки. Приватне право. Т. 3. 2008. 640 с.
11. Розгон О. В. Договори у сімейному праві України : монографія. Київ : Ін Юре. 2018. 301 с.
12. Сафончик О. І. Шлюбні правовідносини в Україні: проблеми теорії і практики : монографія. Одеса : Фенікс, 2018. 378 с.
13. Сімейний кодекс України: науково-практичний коментар / за ред. І. В. Жилінкової. Харків: Ксилон, 2008. 855 с.
14. Сімейний кодекс України: науково-практичний коментар / за заг. ред. С. Я. Фурси. Київ: Видавець Фурса С. Я.: КНТ, 2008. 1248 с.
15. Токарчук Л. М. Влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: приватно-правові проблеми : монографія. Одеса : Фенікс, 2020. - 420 с.
16. Труба В. І. Класифікація сімейних правовідносин : монографія / В. І. Труба. - Одеса : Фенікс, 2020. - 360 с.
17. Хорошенюк О. В. Зміна місця проживання чи викрадення дитини: через призму принципу найкращого інтересу дитини. Дніпропетровськ : Право і суспільство, 2023. №1. с. 96-100.

18. Чернега В. М. Сімейне (національне, міжнародне, порівняльне) право: підручник. Київ: Видавництво Ліра-К, 2023. 370 с.

19. Чурпіта Г. В. Захист сімейних прав та інтересів у порядку непозовного цивільного судочинства : моногр. Київ : Алерта, 2016. 434 с.

20. Явор О. А. Юридичні факти в сімейному праві України: усталені підходи і новітні тенденції : монографія. Харків : Право, 2016. 352 с.

21. Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів: постанова Пленуму Верховного Суду України від 15 травня 2006 р. № 3. *Вісник Верховного Суду України*. 2006. № 7. С. 16-20. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-06#Text>

22. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя : постанова пленуму Верховного Суду України від 21 грудня 2007 р. № 11. *Вісник Верховного Суду України*. 2008. № 1 С. 5–11. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0011700-07#Text>

23. Про практику застосування судами закон-ва при розгляді справ про усиновлення і про позбавлення та поновлення батьківських прав: постанова Пленуму ВС України від 30 березня 2007 р. № 3. *Вісник Верховного Суду України*. 2007. № 5. С. 7–11. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-07#Text>

24. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Гарнага проти України» від 16 травня 2013 р. (заява № 20390/07). *Офіційний вісник України*. 2014. № 1. Ст. 30. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_960#Text

25. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Лазоріва проти України» (Заява № 6878/14) від 17 квітня 2018 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_d30.

26. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «М.Р. та Д.Р. проти України» (Заява № 63551/13) від 22 травня 2018 р. *Офіційний вісник України*. 2018. № 81. Ст. 2711. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c87#Text

27. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Савіни проти України» від 18 грудня 2008 р. (заява № 39948/06). *Офіційний вісник України*. 2009. № 84. Ст. 2852. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_454#Text

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням приватного підприємства «ІКІО» щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 61 Сімейного кодексу України від 19 вересня 2012 р. № 17-рп/2012. *Офіційний вісник України*. 2012. № 75. Ст. 3038. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v017p710-12#Text>

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Верховна Рада України: Офіційний веб-сайт. URL: <https://www.rada.gov.ua>

2. Міністерство юстиції України: Офіційний веб-сайт. URL: <https://minjust.gov.ua>

3. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: Офіційний веб- сайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>
4. Верховний Суд: Офіційний веб-сайт. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/>
5. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua>